yarına doğru

AYLIK DERGİ / KASIM 1974 / 5 LİRA

9

yarına doğru

AYLIK SİYASET KÜLTÜR SANAT DERGİSİ
SAYI: 9 KASIM 1974
Sahibi ve Sorumlusu: T. Abacı
Yazışma ve Havale Adresi
P. K. 327 Sirkeci İstanbul
Yönetim Yeri: Narlıbahçe Sokak,
Kader Han, 5/10 Cağaloğlu-İstanbul
Genel Dağıtım: Der - Da
Yıllık Abonesi: 50 lira
Yurt Dışı (Uçak): 100 lira
İlân Santimi 25 lira
Dizgi - Baskı: ÜÇER Matbaacılık
Son Basım: 31-10-1974

EMPERYALİZM CAN ÇEKİŞİYOR
2

V. İ. LENİN
PARTİ ÖRGÜTÜ VE PARTİ LİTERATÜRÜ
4

ŞİİRİMİZİN GEÇİŞ DÖNEMİ
9

ENVER GÖKÇE
DAĞLAR OF ÇEKER
(ŞİİR)
12

VEYSEL ÇOLAK
YARA AÇIK VE DURMADAN KANIYOR
(ŞİİR)
14

PAUL A. BARAN
AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİNDE FAŞİZM
17

SAKIP COŞKUN
«ELEMİ ATMAYAN DAĞLAR...»
(HİKAYE)
27

PABLO NERUDA
HEDEF ŞİLİDİR
(ŞİİR)
32

WOLF BIERMANN
FOTOĞRAFÇIYA AĞIT
(ŞİİR)
34

PLEHANOV'UN SANAT ÜZERİNE GÖRÜŞLERİ
36

KÜLTÜR VE SANATTA YARINA DOĞRU
YILMAZ GÜNEY ÜZERİNE
ÇİN HALK CUMHURİYETİNİN RESİM SERGİSİ
DERGİLER
KİTAP KORSANLIĞI
42

ÖN KAPAK
KADER ALNITEMİZ
(TAŞ BASKISI)
ARKA KAPAK
SİNAN ÇETİN

O

emperyalizm can çekişiyor

Hür dünya, 1929-30 bunalımını aratacak türden ekonomik ve giderek siyasal bunalımların eşiğinde. **Artık,** nükleer silâhlanma, işsizlik, enflasyon, çevre kirlenmesi **bütün insanlığı** tehdit ediyor. **Dünyanın** sonu geldi.

Ford, Kissinger gibi, hür dünya liderleri son dönemlerde verdikleri beyanatlarda sık sık bu gerçekleri dile getirir oldular.

Acaba sarsıntı geçirmekte olan bütün dünya mıdır, yoksa bu liderlerin ideologluğunu yaptıkları emperyalist sistem midir? Başını geri bıraktırılmış ülke halklarının çektiği emperyalist sömürüye karşı aktif mücadelenin giderek yoğunluk kazandığı bir dünyanın kötüye doğru gittiğini söylemek için ortada hiç bir neden yok, bilâkis o iyiye doğru gidiyor, emperyalist boyundurluktan kurtulmuş halkların dünyası olmaya başlıyor. Buna karşılık emperyalizm sistem olarak artık ölümcül krizine yakalanmış durumda.

Ekonomik kriz ve bunalımlar, kapitalizmin son aşaması emperyalizmin yapısal özelliğidir. Ve emperyalizm tarih sahnesine çıktığından bu yana, sistemin dengesiz gelişimine bağlı olarak, dünyanın belirli bölgelerinde ve birbirine düşman sömürgen odakların oluşması, aşırı üretim, pazarlama darlığı gibi nedenler yüzünden ve daha bir çok ikincil etkenlerin etkisi yüzünden her 8-10 yılda bir büyük bunalım sarsıntıları atlatmıştır. Günümüzde ise bunalım dönemleri daha sık gelmeye başlamıştır. Çünkü geri bıraktırılmış ülke halklarının verdiği anti-emperyalist mücadeleler, sosyalist mücadelenin boyutlarının genişlemesi ve kazanılan zaferler her geçen gün emperyalizmin pazarlarını daraltmaktadır. Nitekim, emperyalist sistem 1969-71 bunalımının etkilerini henüz üstünden atamadan yeni bir bunalım dönemi olanca şiddetiyle ufukta belirmiştir.

Örneğin baş emperyalist güç Amerika Birleşik Devletleri'nin ödemeler dengesi sürekli açık vermekte, baştan beri dünya üzerindeki egemenliğini koruyan dolar sistemi sallanmakta, ABD bunlara bağlı olarak politik krizlerle karşılaşmaktadır. Nitekim 1972 seçimlerinde çoğunlukla iktidara gelen Nixon, bu yıl içerisinde «Watergate Skandalı» gibi basit bir gerekçe öne sürülerek başkanlıktan uzaklaştırıldı. Yerine geçen Ford'un ve başkan yardımcılığına getirilen Rockfeller'in bizzat çıkar gruplarının temsilcisi oluşları oldukça dikkat çekicidir.

Aynı şeyler diğer emperyalist güçler için de söz konusudur. Nitekim, son günlerde Avrupa ülkelerindeki büyük endüstri firmaları, krizi öne sürerek geniş işçi çıkarmalara girişmişlerdir. İngiltere'nin ise tarihinde

en büyük ekonomik krizle karşı karşıya olduğu açıklanmıştır.

Bütün bunlar, uç veren bunalımın gelip geçici bir ara bunalım değil, bir genel bunalım olduğu görüntüsünü vermektedir.

Emperyalist sistemin geçirdiği bunalımlar, bu sisteme bağımlı geri bıraktırılmış ülkelerde de yansımaktadır. Bu ülkelerde ortaya çıkan ekonomik ve sosyal bunalım karşısında emperyalist güçlerin takındığı tavrı ve oynadıkları oyunları belirleyen ise bu ülkelerde gelişen devrimci mücadelenin boyutları ve emperyalist fraksiyonlar arasındaki özgül çelişkilerdir. 2. büyük paylaşım savaşından sonra Truman ve Marshall doktrinlerinde biçimlenişini bulan emperyalizmin güleryüzlü, şirin görünme politikası her zaman başarılı olamamaktadır. Bunun sonucunda, emperyalist güçler, özellikle ABD emperyalizmi bazı ülkelerde demokrasi ve özgürlük maskesi takınıp kendi çıkarlarının en iyi savunuculuğunu yapacak demokratik sol görünüşlü hükümetleri iktidara getirmiştir. Bunun başarılamadığı zaman ise bütün saldırganlığı ve iğrençliğiyle açık faşizm uygulamasına gidilebileceği bizzat ABD'nin resmî ağızları tarafından doğrulanmıştır.

Ayrıca, dünyanın belirli odak noktalarında emperyalizmin ileri karakol görevini yerine getirecek en militarize güçler oluşturulmuştur. Örneğin açlıktan sokaklarında binlerce insanın can verdiği Hindistan atom bombası deneyi yapmakta, İran Basra Körfezinde saldırgan girişimlerde bulunmakta, aynı işlemi Brezilya Latin Amerika'da uygulamaktadır. Bu gibi oyunlar, emperyalizmin bunalımlarının panzehiri olan yöresel savaşların boyutlarının giderek genişlemesi olasılığını doğurmuştur.

İşin ayrıntılarına girmeyi emperyalizmin düştüğü son bunalımı tahlil edecek inceleme yazılarına bırakarak şu gerçeği vurgulayalım: hangi kılığa bürünürse bürünsün, emperyalizm bünyesini etkileyen çelişkilerin had safhaya ulaşması sonucu, öldürücü bir bunalım içinde kıvranmaktadır. Bu bunalım dönemi onun **SON** bunalım dönemi olma yolundadır.

V. İ. LENİN

○

parti örgütü ve parti literatürü

Rusyada Ekim devriminden sonra yaratılan sosyal demokrat çalışmalar, Parti literatürü sorununu gün ışığına çıkardı. Köleliğin ve rus otokrasisinin bıraktığı zavallı bir miras olan legal ve illegal yayın ayırımı ortadan kalkmaya başlıyor. Bu ayırım daha tam olarak ortadan kalkmış değildir, henüz bundan uzağız. Başkanımızın iğyüzlü hükümeti henüz ortalığı o derece bırıp geçiriyor ki işçi milletvekilleri sovyetinin İzvestiya gazetesi «illegal» olarak basılıyor; fakat bundan, hükümetin, yüzünün kızarması, yani moral bozukluklarına uğraması dışında, hükümetin önlemeye gücünün yetmediği şeyleri aptalca «yasaklamak» eğiliminden başka birşey çıkmıyor.

Henüz legal ve illegal basın arasındaki ayırım sürüp giderken Parti yayını ve Parti dışı yayın sorununa çok basit, fakat çok yanlış ve anormal bir çözüm getiriliyor. Bütün illegal basın Parti basınıydı, örgütler tarafından hazırlanıyor ve Parti militan gruplarına şu yada bu şekilde bağlı, kendini pratik çalışmaya adamış gruplarca yönetiliyordu. Bütün legal basın parti dışıydı, çünkü partiler yasaktı, fakat legal basın şu yada bu parti etrafında yoğunlaşıyordu (toplanıyordu). Bunun sonucunda korkunç birleşmeler, anormal «karmakarışık topluluklar» yanlış bilgilenmeler ortaya çıkıyordu. Parti görüşlerini açıklamak isteyenlerin zoraki susuşlarıyla, bu görüşlerin düzeyine erişmemiş olanların, yani parti adamı olmayanların anlayışsızlığı ve korkaklığı birbirine karışıyordu.

Kahrolasıca Esop diliyle nutuklar, edebî bayağılıklar, kölece anlatımlar, düşünce tutsaklığı çağı! Proleterya, Rusyada canlı ve namuslu olan ne varsa boğan bu alçaklığa son verdi. Fakat proletarya bugüne kadar Rusyaya bir yarı özgürlükten başka birşey kazandıramadı.

Devrim daha bitmedi. Eğer çarlık artık devrimi yenecek kadar güçlü değilse, devrim de çarlığı devirmek için henüz yeter derecede güçlü değildir. Öyle bir devirde yaşıyoruz ki, açık, dürüst, doğru, bilinçli bir parti düşüncesi ile gizli, «diplomatik», kaçak bir yeraltı legalitesi düşüncesi birarada bulunuyor. Bu acayip birleşim gazetemize de yansıyor. M. Guçkov (1) ılımlı burjuva gazeteleri çıkmasını yasaklayan sosyal demokrat zorbalığıyla istediği kadar alay etsin, Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisinin Merkez Organı Proletari (2) otokratik polis devleti Rusyanın eşiğini henüz aşamamıştır.

Ne olursa olsun, yarı yarıya başarılan devrim bizi derhal herşeyi yeniden örgütleme işine atılmaya zorluyor. Bugün legal de olsa literatürün onda dokuzu parti literatürü olabilir. Literatür, bir parti literatürü olmalıdır. Burjuva geleneklerine karşı olarak patrondan yana ve

çıkarcı burjuva basınına karşı, edebi harisliğe ve burjuva bireyciliğine, «büyük derebeyi anarşizm» ve çıkarcılığına karşı sosyalist proletarya bir parti literatürü ilkesini tanımalı, geliştirmeli ve mümkün olan en geniş ve tam şekliyle uygulamalıdır.

Bu parti literatürü ilkesi nedir? Yalnız sosyalist proletaryanın gözünde değil, herkesin gözünde literatür bazı kişilerin yada grupların zenginleşmesi için bir kaynak olmamalıdır; daha da geniş anlamda, proletaryanın genel davasından bağımsız, kişisel bir iş olamaz. Kahrolsun partisiz edebiyatçılar! Kahrolsun edebiyatın üstün insanları! Edebiyat proletaryanın genel davasının bir elemanı, büyük sosyal demokrat mekanizmanın tek ve görünmez bir «çarkı ve vidası» olmalı, işçi sınıfının bütün bilinçli öncüleri tarafından harekete getirilmelidir. Literatür, sosyal demokrat partinin örgütlü, metodlu ve birleşik çalışmasının ayrılmaz bir parçası olmalıdır.

Bir atasözü «teşbihte hata olmaz» der. Benim literatürü bir vidaya, canlı bir hareketi bir mekanizmaya benzetmem belki hatalıdır. Hattâ, belki de böyle bir benzetme karşısında isterik feryatlar koparacak, bunu bir aşağılanma, onur kırılması, özgür ideolojik mücadelenin, eleştiri özgürlüğünün, edeb, yaratıcılık özgürlüğünün vs. vs. nin «bürokratlaşması» olarak kabul edecek aydınlar çıkacaktır. Bu feryatlar gerçekte, burjuva aydınlarının bireyciliğinin dışa vurulmasından başka birşey değildir. Edebiyatın mekanik bir eşitçiliğe, aynı düzeyde tutulmaya, çoğunluğun azınlık üzerindeki egemenliğine herşeyden az elverişli olduğu tartışılmazdır. Bu alanda, kişisel insiyatife, bireysel eğilimlere düşünce ve hayal gücüne, biçim ve içeriğe mutlaka daha geniş bir yer verilmelidir. Bütün bunlar su götürmezdir. Fakat bu sadece bir proletarya partisinin çalışmalarının literatür bölümünün diğer çalışma alanlarıyla mekanik olarak özdeşleştirilemeyeceğini gösterir. Bütün bunlar, burjuvaziye ve burjuva demokrasisine yabancı ve acaip gelen, edebiyatın sosyal demokrat Parti çalışmasının gerekli ve zorunlu bir eleman olduğu, diğer elemanlara çözülmez bir şekilde bağlı olduğu ilkesiyle çelişmez, Gazeteler Partinin çeşitli örgütlerinin organları olmalıdır. Yazarlar mutlak şekilde parti örgütlerine katılmalıdır. Yayınevleri ve depolar satış mağazaları ve okuma salonları, kütüphaneler ve çeşitli kitabevleri partinin kontrol altında tuttuğu kendi girişimleri olmalıdır. Örgütlü sosyalist proletarya bütün bu etkinliği izlemeli, derinden kontrol etmeli, proleteryanın yaşayan davasının yaşayan ruhu, istisnasız heryere işlemelidir. Şu yarı Oblomovcu, yarı çıkarcı eski rus ilkesine son verilmelidir: Yazar canı isteyince yazar, okuyucu işine gelirse okur.

Elbetteki, asya sansürünce ve avrupa burjuvazisince küçük düşürülen edebiyatta bu değişimi bir anda gerçekleştireceğimizi ileri süreme-

yiz. Herhangi katı bir sistemi kabul etmekten yada sorunu birkaç özet yazı ile çözümlemekten uzağız. Hayır, bu alanda şematize etmek hiç olmaz. Bütün Partimizin, bütün Rusyadaki bilinçli sosyal demokrat Proleteryanın, bu yeni sorunu kavramaları, kesinlikle belirlemeleri ve her zaman ve her yerde çözümünü aramaları gerekir. Feodal sansürün zincirlerinden kurtulan bizler, burjuva ve çıkarcı edebiyat ilişkilerinin esiri olmayı kabul etmek istemiyoruz ve kabul edemeyiz. Özgür bir yayın kurmak istiyoruz, yalnız polisteki anlamıyla özgür değil, fakat sermayeden bağımsız, harislikten bağımsız olmakla özgür olmalıyız; ve daha da fazlası, anarşik burjuva bireyciliğinden de bağımsız olmak istiyoruz.

Bu son sözlerim okuyucuya alışılmışa ters düşen bir fikir yada bir olay gibi gelebilir. Belki de bazı ateşli özgürlük taraftarı aydınlar Nasıl! diye bağıracaklardır. Nasıl! Demek ki siz edebî yaratıcılık gibi öylesine nazik, öylesine bireysel bir konuyu kollektifliğe mahkûm etmek istiyorsunuz! İşçilerin, bilimsel sorunları, felsefe ve estetik sorunlarını oy çokluğuyla çözümlemelerini istiyorsunuz! Zihnin tamamiyle bireysel yaratıcılığının mutlak özgürlük istediğini inkâr ediyorsunuz!

— Sakin olunuz, baylar! Önce, sözkonusu olan Parti literatürüdür ve bunun Partinin kontrolü altında verilmesidir. Herkes en küçük bir sınırlama olmaksızın dilediğini söylemekte yada yazmakta serbestir. Fakat özgür olan her birlik (Parti de dahil) Parti adına, Partiye karşı düşmanca düşünceler ileri süren üyeleri kovmakta özgürdür. Söz ve basın özgürlüğü tam olmalıdır. Fakat, birleşme özgürlüğünün de tam olması gerekir. Söz özgürlüğü adına senin, bağırman, yalan söylemen ve ne istersen onu yazma özgürlüğüne sahibolduğunu kabul etmek zorundayım. Fakat sen de birleşme özgürlüğü adına benim, şunu yada bunu söyleyenlerle bağ kurmak veya koparıp atmakta özgür olduğumu kabul etmelisin. Parti öyle bir özgür birliktir ki, eğer üyeleri arasında Partiye karşı düşmanca düşünceleri yayanları temizlemezse, kaçınılmaz bir şekilde, önce ideolojik bakımdan, sonra maddî olarak çözülmeye mahkûmdur. Buna karşılık, Parti görüşüne uyan nedir, karşı olan nedir, bunu belirtmek için Parti programı vardır, Parti taktik kararları ve tüzükleri vardır, nihayet uluslararası sosyal demokrasinin bütün deneyi, proletaryanın uluslararası özgür birlikleri vardır. Proletarya daima Partileri içerisinde tam bilinçli, tam marksist, tam güvenilir olmayan çeşitli eleman ve akımların varlığını kabul etmiş, fakat diğer taraftan partilerinin belirli zamanlardaki «temizleme» hareketlerini her seferinde uygulamaktan geri kalmamıştır. Bizde de Parti içerisinde aynı şey olacaktır, burjuva «eleştiri özgürlüğü» taraftarı baylar; şimdi Partimiz, bir anda bir kitle partisi haline gelmektedir, şimdi örgütlenmenin açık şekillerinden birinden diğerine ani geçişlere tanık oluyoruz, birçok (marksist açıdan) bilinçsiz insan,

hattâ belki hıristiyanlar, hattâ belki mistikler kaçınılmaz bir şekilde bize gelecektir. Sağlam midemiz var, her çeşit deneye dayanacak çelikleşmiş marksistleriz. Bu bilinçsiz unsurları hazmedebiliriz. Parti içinde düşünme ve eleştiri özgürlüğü bize hiçbir zaman bütün insanların parti denilen, özgür birliklerde gruplaşma özgürlüğünü unutturamayacaktır.

İkinci olarak, burjuva bireyci baylar, mutlak özgürlük üzerine nutuklarınızın ikiyüzlülükten başka birşey olmadığını ısrarla söylüyoruz. Paranın gücü üzerine kurulmuş bir toplumda, bir avuç zengin asalak bir ömür sürerken emekçi kitlelerin sefalet içinde kıvrandığı bir toplumda gerçek ve tam bir «özgürlük» olamaz. Bay yazar, «kutsal» sahne sanatına «kutlu» görünüşü altında sizden açık saçık yazılar ve kendinizi satmanızı isteyen burjuva yayıncınızdan, burjuva okuyucunuzdan bağımsız mısınız? Bu «mutlak özgürlük» gerçekte bir burjuva yada anarşist sözdür (çünkü, dünya görüşü olarak anarşizm tersine dönmüş bir burjuva felsefesidir). Bir toplum içinde yaşamak ve ondan bağımsız olmak olanaksızdır. Burjuva yazarının yada sanatçısının özgürlüğü maskeli bir bağımlılıktan, para-pul bağımlılığından, bozunmuş (kokuşmuş) bir bağımlılıktan, fahişe bağımlılığından başka birşey değildir. Biz sosyalistler, bu ikiyüzlülüğü ortaya çıkarıyor, sahte etiketleri koparıp atıyoruz, bunu sınıfların dışında bir sanat ve edebiyat yaratmak için değil (buna ancak sınıfsız sosyalist toplumda olanak vardır), sözümona özgür olan, aslındaysa burjuvaziye bağlı olan bir edebiyatın karşısına, gerçekten özgür, **açıkça** proletaryaya bağlı bir edebiyat çıkarmak için yapıyoruz.

Bu edebiyat özgür olacaktır, çünkü ona daima yeni güçler kazandıran hırs ve kariyerizm değil sosyalizm düşüncesi ve emekçiler için duyulan sevgidir. Bu edebiyat özgür olacaktır, çünkü hayattan bezmiş bir bayana yada canı sıkılan ve şişmanlıktan yakınan «onbin kişilik mutlu azınlığa» değil, ülkenin çiçeği, gücü ve geleceği olan milyonlarca ve on milyonlarca emekçiye hizmet edecektir. Bu gerçekten özgür edebiyat insanlığın devrimci düşüncesinin son sözünü sosyalist proleteryanın deneyi ve canlı çalışmasıyla zenginleştirecek, sürekli bir şekilde, geçmişin deneyi ile (bilimsel soyalizm, ilk ütopik şekillerle başlayan sosyalizmin gelişiminin tacı) bugünün deneyi (işçi yoldaşların günümüzdeki savaşı) arasında karşılıklı bir etkileşme yaratacaktır.

Şimdi işbaşına, yoldaşlar! Önümüzde, yeni ve güç bir çalışma var, ama bu yüksek ve soylu bir çalışmadır, geniş, zengin, çeşitli sosyal demokrat işçi hareketine kopmayacak bir şekilde sımsıkı bağlı bir edebiyat yaratma çalışmasıdır. Bütün sosyal demokrat literatür, parti literatürü olmalıdır. Bütün gazeteler, dergiler, yayınevleri vs. derhal yeniden örgütlenmeye girişmeli, şu yada bu şekilde, şu yada bu parti örgütüne bü-

tünüyle bağlanmak için gereken yapmalıdır. Ancak böylelikle «sosyal demokrat» literatür, gerçekten sosyal demokrat olur, ancak böylelikle görevini yerine getirir, ancak böylelikle burjuva toplumu çerçevesinde bile burjuvazinin köleliğinden kurtulur ve gerçekten öncü ve sonuna kadar devrimci olan sınıfın hareketiyle birleşir.

Türkçesi : Ahmet İlker

Gazetedeki metne uygundur

«Novayjizm» Gazetesinin 12. sayısında (13 Kasım 1905) N. Lenin imzasıyla yayınlandı. (Eserler, cilt 10 s: 37)

(1) Guçkov, Aleksandr Ivanoviç (1862 1936) monarşist, sanayi ve ticaret büyük burjuvazisinin temsilcisi.

(2) «Proletari», İllegal, bolşevik haftalık gazete. RSDİP Merkez Organı. Partinin 3. Kongre kararına uyularak kuruldu. Merkez Komitesinin 27 Nisan (10 Kasım) 1905 tarihli toplantısında Lenin Baş redaktör olarak atanrı. 14 (27) Mayıs _ (25) Kasım 1905 tarihleri arasında Cenevrede çıkmaya devam etti. 26 sayı çıktı. Proletari eski leninist İskra çizgisini izliyordu ve bolşevik Vperiod (ileri) gazetesinin devamıydı.

Lenin bu gazetede 90 kadar makale ve not yayınladı. Bu makaleler gazetenin politik çizgisini, ideolojik içeriğini, bolşevik yönelişini belirtiyordu. Lenin gazetenin yöneticisi ve baş redaktörü olarak çok büyük çalışmalarda bulundu. Redaksiyonu yayınlanan makalelere yüksek bir anlatım, kesin bir parti görüşü, en önemli teorik sorunları ortaya koymakta ve devrimci hareketin pratik sorunlarını gün ışığına çıkartmakta açıklık ve kesinlik kazandırıyordu.

V. Vorvoski, A. Lunaçarski, M. Olminski gibi N. Krupskaya, V. Veliçkine, V. Karpinski de devamlı olarak gazetede çalışıyorlardı. Proletari, rus işçi hareketine sıkıca bağlıydı ve devrimci harekette etkinlik gösteren işçilerin makale ve notlarını yayınlıyordu. Cenevrede makalelerin gönderilmesi ve yazışma işleri V. Bonç Bruyeviç, S. Gusev ve A. Ulyanova Elizarova tarafından örgütleniyordu. Redaksiyonla yerel örgütler ve okuyucular arasındaki mektuplaşmayı N. Krupskaya ve L. Fotieva sağlıyordu.

Proletari, derhal rus ve uluslararası işçi hareketlerinin önemli olaylarının yankısı haline geldi. Menşeviklerle ve diğer oportünist ve revizyonist unsurlarla aralıksız savaşıyordu.

Gazete Partinin III. kongresinin kararlarının yayılmasında etkin oldu ve ideolojik ve örgütsel alanda bolşevikler arasında görüş birliği sağlanmasında önemli bir rol oynadı. Devrimci marksizmi bağlılıkla savunan tek rus sosyal demokrat organıydı; Bütün Rusyaya yayılan tüm temel devrim sorunlarını inceliyordu. 1905 olaylarını bütün yönleriyle açığa kavuşturarak, emekçi kitlelerini devrimin zaferi için mücadeleye itiyordu.

Proletari'nin yerel sosyal demokrat örgütleri üzerinde büyük bir etkisi vardı. Lenin'in bazı makaleleri bolşevik gazeteler tarafından yeniden basılmış ve broşürler halinde dağıtılmıştır.

1905 Kasımı başlangıcında, Leninin gidişinden sonra, Gazete kısa zamanda kapandı. Son iki sayı (25 ve 26) V Vorovski'nin redaksiyonu altında yayımlandı.; Lenin bu sayılar için birkaç makale yazmış ve bunlar gidişinden sonra yayınlanmıştır.

şiirimizin geçiş dönemi

Devrimci şiir yazmanın oldukça güçleştiği, kolaydan devrimci şair geçinmenin pek olanak dahilinde olmadığı bir dönemdeyiz.

1950'lerden bu yana, tıpkı ekonomimiz, politikamız üzerinde olduğu gibi, kültürümüz üzerinde de emperyalist bir ablukanın uygulandığı, kültür ortamını yozlaştırma ve çarpıtma çabalarının yoğunlaştığı somut bir gözlem. Bu abluka, bütün diğer sanat-alanları gibi, şiirimiz üstünde de, yeni yetişen kuşakların duyarlığı üstünde de etkisini gösterdi.

Türkiyeli devrimci şiir, kökü merkezî feodal Osmanlı toplumunun halk kesiminden çıkan ustalara kadar uzanan zengin bir geleneğe sahip. Ve ülkemiz dünya kapitalizminin zinciri içine gireliden bu yana da, Nâzım Hikmet, Enver Gökçe, Ahmed Arif gibi büyük şairler başta olmak üzere, şiire sosyalist gerçekçiliğin odağından bakan şairler de yetiştirdi. Ancak, ülkemizin emperyalist abluka altına girişinden sonraki dönemle birlikte, böylesine köklü bir geleneğe sahip devrimci şiirin gerçek anlamda mirasçısı olabilecek bir şiirin yaratılamadığını ve bu durumun günümüze kadar sürüp geldiğini söylemekten kaçınmayacağız: aşağı yukarı yirmibeş senedir şiirimizde entellektüel ve popülist eğilimler kol geziyor. Sosyalist gerçekçi şiir ise bu dönemde pek cılız kaldı.

«Gerçek anlamda mirasçılık» başta en az adı geçen şiirin geçmiş dönemdeki verimleri kadar, belki de onlardan daha fazla muhteva ve estetik açısından vuruculukla gerçekleşebilir. Gerçek anlamda mirasçı şiir, en az bu şiir kadar, belki de bu şiirden daha fazla seslenmek istediği kitleler üzerinde yankısını bulmalıdır. Oysa son yirmibeş yıldır «devrimci şiir» çok dar bir çevrede dönenip duruyor.

Olan bir şiir adına konuşup eldekiyle yetinmek durumuna düşmektense, «olmayan bir şiir adına» konuşup bazı hedefleri belirlemek bize daha gerekli görünüyor. Hem madem ki adına konuştuğumuz şiir, zengin ve canlı bir geleneğin mirasçısı ve bundan da öte son dönemlerde sosyal, kültürel, politik cephesiyle yaşanmış bir duyarlığın ürünü olacak, elimizde somut veriler de var demektir ki bu bizim nihilizmle sonuçlanacak bir inkârcılık humması içerisinde olmadığımızın en kesin kanıtıdır. Hiç değilse, bugün var olan şiirin, neden devrimci şiirin mirasçısı olamayacağı konusunda konuşabiliriz.

Şiirimizin bugün bir geçiş döneminde olduğunu düşünüyoruz. Şu anlamda ki, günümüz dünyasının ve Türkiye'sinin politik, ekonomik, ideolojik biçimlenişine karşı aktif bir tepkiye dayanan bir yaşantının, bir du-

yarlığın henüz şiire geçirilemediğini düşünüyoruz. Bunu yapmak, günümüz edebiyat piyasasında boy göstermeler için pek de kolay değildir. Çünkü bunu yapmak için gerekli duyarlığı sağlayacak yaşantı, küçük burjuva bir yaşantı değildir.

Emperyalizm ülkemizde küçük burjuva yaşantıyı körükledi. Ürettiği, pazarladığı malları hızlı bir yarış içinde tüketecek kesimler yarattı, eğitim ve kültüre kendi «arz»ının damgasını bastı. Bugün, bütün geri bıraktırılmış ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de küçük burjuva yaşantısı ve duyarlığı hâkim. Küçük burjuvazinin sanat verimlerinde ise niteliksiz soyutlamalar, hayatı gelecekten soyutlayarak yorumlama, pasifizm, umutsuzluk, cinsel kompleksler ya da bilemediniz popülist özellikler kol geziyor. Böyle bir yaşantıdan gelip de böyle bir duyarlığı aşabilmek, hele emekçi bir kökenden geldikleri halde böyle bir yaşantı içinde boğulup gidenler de varken, her babayiğitin harcı değil.

Ama nasıl bütün ideoloji ihracına, yozlaştırma çabalarına karşın halkların kendi öz değerleri ölmüyorsa, nasıl sefahat içinde yozlaşıp giden bir genç kuşağın yanında canını verecek kadar yapısı sağlam bir kuşak çıkıp geliyorsa, kültürümüz üzerindeki bütün baskılara, ablukalara karşın sağlam bir şiir de, halk kültürünün ve devrimci pratiğin kaynağından beslenerek gelişip serpilmektedir. Ve nasıl geri bıraktırılmış ülkelerde emperyalizme karşı mücadelenin öncüleri bilimsel sosyalizmin militanlarıysa, bu şiiri üretenler de sosyalist gerçekçi şairlerdir.

1960'la gelen kuşak, bu alanda inkâr götürmez işler yaptılar. Ama emperyalizme teslimiyet ortamında etkin kılınmış şiirin üzerlerinde yarattığı şartlanma gibi bir etken ve herhalde yaşantılarının küçük burjuva bir yaşantı kabuğunu aşamamış olması gibi bir durum, yarattıkları şiirin devrimci şiirimizin gerçek anlamda mirasçısı ve uzantısı bir şiir olmasını önledi.

Onların deneylerinden yararlanılacaktır. (Bu yararlanma, örneğin «ikinci yeni» şiirine bakıp «ibret alma» yararlanmasından düpedüz farklı olacaktır.) Ama şiirlerinin Nâzım Hikmet ve Ahmed Arif boyutlanması yanında üçüncü bir boyutlanma olduğunu öne sürdükleri yerde sanırız tartışma da başlar.

Nâzım Hikmet, Ahmed Arif, Enver Gökçe gibi ustaların şiirlerini anlayarak benimseyen militan-öncü kadrolar bile bugünün «devrimci şiir»ini anlamakta güçlük çekiyorlar, bilmiyor ve tanımıyorlarsa suçun tümünü de onlara yüklemek büyük haksızlık olur. Onlara oturup «ikinci yeni»yi incelemelerini, böylece bugünün «devrimci şiir»ini anlayacaklarını salık veremeyiz. Açık şiir, anlaşılır şiir yazmalı devrimci şairler. Ama «açık, anlaşılır» şiir yazıyoruz diye de şiir slogan düzeyine indirilmemeli, şiirden taviz verilmemelidir.

1960 sonrası şairlerini izleyen ve 1970'lerde beliren şairler daha da ence bir görünüm içindeler. Bunu anlamak kolay: şiirin geçiş döneminin yükü en çok onların omuzunda. Öncekilerin çıkmazını görüyorlar ve o şiiri yazmaktan kaçınıyorlar. Ama yaşantıları öncekilerden pek de farklı olmadığından kafalarmda beliren şiiri de yazamıyorlar. Yeni yaşantı içerisinde yer alıp malzemelerini oradan devşirenler sorunu çözümleyecekler. (Böyle bir yaşantı içerisinden gelen kimselerin yazdığı bazı şiirlere de rastladık, ancak geçmiş şiir kültüründen kopuk olduklarından ilkel ve belli bir düzeyin altındaydı bu örnekler.)

Şiirimiz geçiş döneminde. Çünkü yaşantı geçiş döneminde.

ENVER GÖKÇE

O

dağlar of çeker

Karlı dağlar
Of dediler.
Of dedi Cilo,
Of dedi Munzur,
Of dedi Ağrı,
Ve Nemrut
Ve Keşiş
Ve Süphan Dağı
Of dediler,
Of dedi Toroslar.
Ormanlarımız,
Limanlarımız,
Şehirlerimiz
Ve bilcümle
Nehirlerimiz
Of dediler.

Sizler ki
Bir kere bile
Of demediniz.

Bu Terazi, bu Ülker
Tanıktırlar:
Geçtiğinizi gördüler
Hışımla
Ve dolu-dizgin
Bu kalleş düzenci
Geceden.
Ve batak göllere
Karanlık göllere
Gittiğinizi,
Al kanları
Gördüler ille.
Muhteşem
Yalnızlığında
Gökkubbenin.

Hey benim
Kara sevdam
Kalleş kaderim.

Bir oftu
Bir haykırış.
Sanki yıldızlar
Kırılmış
Bendinden.
Yine dönerdi
Gezegenler
Kendiliğinden.

VEYSEL ÇOLAK

O

yara açık ve durmadan kanıyor

Yüreğinde,
ağzına kadar kahrı çekilir silme sevgisi
aşkı olanlar,
hançer gibi olanlar gelsin.

Hergün kara sevdalıyız.

Gecenin üstünden uzaklara,
ta uzaklara, usul usul akan bir ses
hatırnaz olamıyor, olamaz ki
beyaz bir gül fidanı
seren boylu can kardeşim.
Tarife ne hacet,
bir gece yüzünle ıstırap
şafaktan az önce
genç yüzünde aşiretlerin göçü
ve sonra da
türküler kahırlı Anadoludan,
Halepten yüzünü şark çıbanı
öbür yandan gözlerini trahom
dahi
seni efkar basacaktır
bilirim.

Maraşın köylerinden yağız bir delikanlı
deli bir su gibi taşkın,
kavruk yüzü uysal
çiçekbozuğu yüzü ayrılık gibi,
dal bir yiğit
tepeden tırnağa umut kesilmiş,
aşka dair sırılsıklam
hayatı sevişi bir başka tırlü.
Amma yetmiyor yarasını dağlamaya,
boz ardıçlı yaylasma beyaz papatya
sarı çiçek servan kurup oturmamış henüz.
Çok eski bir kınanın izlerini taşıyor anasının eli...

Tepeden tırnağa sevgisi,
kara gözlerinde memleketi
sevda dersen ondan da beter...
Daha şimdiden sinmiş üstüne sıla hasreti.
Artık öğrendi,
biliyor ki kurdun mekânı olmaz.

Şimdi yüreğinde bir çıngı ateş
kahrı çekilir sevdası,
saplandı bayırın eteğine,
dallarını düşürmüş bir koca çınarı geçti
bir daha sevdi yaşamayı, umudunu tazeledi
devrildi uzun uzun dağların arkasına.
Bir koyağa yıkıldı az sonra,
verdi rüzgara tunç göğsünü
bir hoş oldu,
çakıldı yüreğine Munzur dağı,
candan bağlama çalan birini geçti
burnu hırızmalı bir kaç kadını...
Forsu bir elinde
ekmek meselemiz dedi sorana,
sonra
aklına Bolu dağları düştü
toprağı sıtmadan Çukurova.
Bir türkü dudaklarında:
— mapushane karanlıktır, nemlidir...
Türkü vurulan bir delikanlı üstüne,
delikanlı yiğit...
türkü yiğit...

Genç ömrümüz, gül kadrini bilir.
Uğraşın, encamını hayra tebdil edecek.
Sıvasın çatlamış bozkırında, Konyanın boşalan kıracında
dağları karlı Ağrı ilinde,
sevdiğini,
sevildiğini
haketmek diye bir şey vardır,
kaçakçılar gibi
bir bıçağın keskin ağzı gibi,
bilirim ki bundan ötürü sızılar için...

Fabrika dumanlarından, silindirlerine,
valonlarından mekiklerine,

gürültülerine kadar...
yeşilsiz, gaddar bir dünya kurdun kendine önce,
yalçın diyarların sevda dolu tortusu,
içinde,
topraksız, acı dolu, çelik pırıltılı bir dünya kurdun.

Balıkçı meyhanelerinde takıldı ayakların,
hasretlikten ölmüş belalı insanlar bir yandan,
bir yandan iş bekleyenler
kurcaladı fedai bir yanını...
Yüreğin kaldı gurbetçi kahvelerinde,
ürperdin;
Haydarpaşa Garının çirkin taşlarına
serilmiş bir köylü kızını görüşün,
bilirim;
ki
sana nişanlını düşündürdü.
Bu kent yoluna, dudağında ter tuzuyla çıktın,
yüzünde güneşin tunç yanığı, bildik sancılanmalar
Anadolu bozkırından gelmiş, umutlu
aydınlık gözlerin vardı...

Bakırcılar çarşısında bir adam,
bir elinde çiçekbozuğu yüzü
bir elinde kandavaları,
demvuradursun Torosun ünlü eşkiyasından...
üniversitedeki kanın hesabını soran bir delikanlıdan,
sınav salonunda elleri titreyen bir öğrenciden
günlük gazetelerden demvuradursun...
Çiçeği burnunda bir sevda getirmiştin bu kente,
münkirin açtığı yara,
şimdi yüzünde muşta yarası
çekiç ezikleri bir yanında
kanunsuz bir grevle döndün doğduğun yere,
demir-çeliktekilerin,
inşaat işçilerinin, dok işçilerinin ellerini getirdin
bir gecekondunun yıkılışını...
Milyonlarca yürek çarpıntısını..
Yara açık ve durmadan kanıyor, dağlara çarpıyor sesi...

PAUL A. BARAN

amerika birleşik devletlerinde faşizm

Amerika Birleşik Devletleri'ndeki mevcut sosyal durumun en şaşırtan ayırdedici özelliklerinden biri bu ülkede faşizm tehlikesinin incelenmesinde görülen kaygısızlıktır. «Geniş Kamu Oyu»nun, konformist entellektüellerin ve güdümlü basının siyasal düşüncelerine de bu kaygısızlığın egemen olduğunu belirtmeye gerek yoktur. Buna karşılık, Amerika'da faşizmin tehdidine bir çare arayan, bununla birlikte, faşizmi Amerikan Kapitalizmi'nin gelişme süreci içinde değil muhtemel, mümkün bir aşama olarak bile görmeye yanaşmayan ilerici ve sola yönelik çevrelerin tutumları endişe vericidir.

Bundan dolayıdır ki, her zaman siyasal bir perspektif içinde düşünerek, sık sık ve akıcı bir üslupla faşizm tehlikesinin ciddi ve bu konuda iyimser olmanın delilik olduğuna işaret eden Monthly Review dergisinin yayımcılarına politik uyanıklıklarından ve anlayışlarından dolayı ne kadar teşekkür edilse azdır.

Bu konudaki iyimserlik, genel olarak, bir siyasal sistemin Alman ve İtalyan sisteminin özelliklerini gösterdiğinde ancak faşist olarak nitelendirilebileceği gibi yetersiz bir gerekçeden kaynaklanmaktadır. Buna göre, bir siyasal sistemin faşist olarak damgalanabilmesi için, Kahverengi Gömlekliler ya da Kara Gömlekliler gibi askeri yan örgütlerden dayanağını alan faşist bir kitle hareketi üzerine oturması; otoriter iktidar ilkesini temsil eden bir başbuğun bulunduğu Tek Parti Sisteminin yürürlükte olması; aşırı milliyetçi, ırkçı ve anti-semitik olması; açıkça illiberal (özgürlük düşmanı) olması; her türlü muhalefeti baskı altına alması ve temel hak ve özgürlükleri ve insan haklarını çiğnemesi gerekecektir.

Bunlar ölçü olarak alınırsa, açıktır ki, Amerika'daki siyasal durumdan endişe duymaya pek neden yok. Ülkemizde ne faşist bir kitle hareketi vardır ne de Hücum Kıta'ları kentlerimizin caddelerinde terör havası estirmektedir. Ne Truman ne de Stevenson kişisel davranışları ve siyasal hırsları bakımından bir Hitler ya da bir Mussolini ile karşılaştırılamaz. Kuşkusuz, ırkçılık ve anti-semitizm egemen ideoloji içinde önemli bir yer işgal etmişlerdir, bununla birlikte etki ve sonuçları hiç bir zaman egemen olmamıştır; bunların geçmişte, Amerikan tarihinde genellikle ilerici ve demokratik öğelerle birlikte yanyana dokunulmadan durabilmiş

olmalarını anlamak zordur. Gerçi mevcut düzeni eleştiren muhalefet kovuşturmalara uğramakta, tutuklama ve cezalara hedef olmaktadır; ancak bunlardan her türlü haklarının kısıtlandığı sonucunu çıkarmak da hatalı olur; gazeteleri yayınlanabilmekte, fikirleri serbestçe kamu oyuna açıklanabilmektedir. Temel hak ve özgürlüklerin ve insan haklarının sürekli olarak ağır baskılar altında bulunması ve durmadan ayaklar altına alınması gerçeğine rağmen, egemen çevreler ve hükümet, Anayasadan, insan hakları bildirisinden dem vurmakta ve ara sıra da olsa Yargıtay'ca «adil mahkeme» ve «yasa önünde eşitlik» ilkelerini savunan içtihatlar çıkarılmaktadır.

Bununla birlikte, faşizm konusunda böyle düşünmek yanlıştır. Bu tür düşünme, Alman tecrübesinin az ya da çok bir gözleminden esinlendiği için, siyasal olayların tezahür biçimleri üzerinde toplanmaya eğilim göstermekte ve sosyal muhtevalarına ve tarihsel eğilimlerine yeterince dikkat etmemektedir. Kuşkusuz, bu tezahür biçimleri büsbütün önemsiz sayılmazlar; ancak bunların ülkeye ve zamana göre değişebileceği gözden kaçırılmamalıdır; ancak tarihsel sürecin sosyal muhtevasını anlamakla, önemli siyasal olayları gerçek anlamıyla kavramak mümkündür.

Faşizm, kapitalist toplumların, emperyalizm, savaşlar, sosyal ve ulusal devrimler çağında geliştirmiş olduğu siyasal bir sistem olup, kapitalist egemenliğini sürdürmek için bir baskı aracı olan devleti güçlendirmeyi ve onu ulusal ve uluslararası düzeyde gittikçe keskinleşen sınıf mücadelesinin gereklerine uydurmayı amaçlamaktadır. Faşizmin gelişimi, bir dizi, çeşitli, fakat birbirleriyle sıkı sıkıya ilgili etmenlere bağlıdır.

1 — Birinci Dünya Savaşının başlamasıyla birlikte kapitalist sistemin içine düştüğü bunalım, kapitalist devletlerin, hükümetlerin sürekli müdahalesi olmadan siyasal istikrarı, gelir düzeyini ve yeterli bir istihdamı sağlama olanaklarını ortadan kaldırmıştır. Kapitalizmin yükselme dönemlerinde, yani Laissez-Faire döneminde bu müdahale, ya oldukça özel nitelikte (Vergi konulması, çalışma süresinin saptanması, kadın ve çocukların çalışma koşullarının düzenlenmesi vs.) ya da zaman bakımından tahhit edilmiş idi. (Ayrı ayrı kapitalistlere ya da firma ara toprak temlik edilmesi, demiryolları yapımında sağlanan sübvansiyonlar vs.) Kapitalizmin içine düştüğü bunalım koşulları altında hükümetlerin ekonomiye yaptıkları müdahaleler, nitelikleri itibarıyla ayrı özellikler gösterir. Devlet, gittikçe artan bir ölçüde, kapitalistlerin ürünleri için bir pazar yaratmak zorundadır. Yüksek kamu harcamaları, ekonomik sistemin bir bütün olarak istikrara kavuşturulmasının vazgeçilmez ön koşulu olurlar. Örneğin, Federal Hükümetin ve Belediyelerin ihtiyaç duydukları mallar ve gördükleri hizmetler için yaptıkları harcamaların miktarı yılda 74.7 Milyar dolar tut-

maktadır. Bu, GSMH'nın* 22 sini teşkil etmektedir. Bu durumda, kamu harcamaları, özel yatırımlara giden harcamalardan 20 milyar dolar daha fazladır. Bununla birlikte, gerçek durum söz konusu olduğunda, % 22 lik bu oran, devletin gerçek etkinliğinin küçümsenmesi anlamına gelir; Devlet, özel yatırımları desteklerken ya da yaptırırken, gelir ve istihdam düzeylerini önemli ölçüde tayin eder. Aynı zamanda sendikaların üye sayılarının artması ve etkinliklerinin güçlenmesi, devlete, ücretlerin, sendikal hakların ve çalışma koşullarının tayin edilmesinde önemli bir rol oynamaktan başka bir seçenek tanımamaktadır. Her büyük iş uyuşmazlığı bütün bir ülke için önem taşımakta ve büyük bir grev ekonominin tümünü etkilemektedir. Bu tür uyuşmazlıkları önlemek ya da tarafları barıştırmak hükümetlerin en acil görevlerinden biri olmuştur.

Gerekli olan yüksek kamu yatırımları, bunların dağılım tarzı ve hükümetlerin izledikleri çalışma politikaları da mülk sahibi sınıfın hayati çıkarlarını ilgilendiren konulardır. Ne sosyal reform projeleri için devletçe ayrılan masraflı kaynaklar ne de düşük gelir guruplarına uygulanacak sübvansiyonlaştırma programları sermayenin çıkarları ile bağdaşmaz. Devletin kâr amacıyla kurulmuş ekonomik kuruluşlara, ki bunlar sermaye gücünün kaleleridir, doğrudan doğruya müdahale etmesi de sermayenin çıkarları bakımından çok arzu edilen bir şey değildir. Devletin yaptığı harcamalardan olan silâhlanma harcamaları ve «dost» yabancı ülkelerin ekonomik ve askeri bakımlardan desteklenmesi için yapılacak olan harcamalar, kapitalist sistemin kurullarıyla çatışmayan, kâr ekonomisinin iktidar ve pratiği ile bağdaşan ve sermayenin kâr hırsı ile uzlaşan biricik harcamalardır. Buna uygun olarak, mülk sahiplerinin çıkarlarına dokunmayan, devletin çalışma politikası, işçilerin ücretlerini saptanmasındaki yetkilerini kısıtlamaktan ve sendikaların «aşırı» taleplerini red etmekten ibarettir.

Devletin müdahaleleri, gerek kapsam gerekse yetki bakımından büyük bir önem taşıdığı için, hâkim sınıfların kendi güçlerini devletin politik faaliyetlerine karşı çıkarması ve bunları önlemeleri gerekmektedir.

Bugün, etkenler o derece etkili olmaktadır ki, hükümet kurulması ve bu politikanın temel ilkelerinin tayini gibi konuların «dizginsiz» bir siyasal demokrasiye bırakılması hemen hemen hiç mümkün görülmemektedir. Demokratik bir toplumda her zaman için «nahoş» olayların çıkması söz konusudur. Kapitalist sistemde demokrasi, isterse güdümlü ve gelişmemiş olsun, bu tehlike her zaman için söz konusudur. Genel bir hoşnutsuzluk dalgası, bir muhalefet gurubu tarafından yürütülen başarılı bir propaganda, özel çıkarlarını savunanların öfkesi ya da enerjik bireylerin siyasal hırsları, arasıra «arzu edilmeyen» bir hükümet kuruluşuna yol açabilirler.

(*) GSMH : Gayri safi milli hasıla.

Ekonomik konjoktürde düşüklükle birlikte, tarihin yeni bir cilvesiyle Franklin Roosevelt bir kez daha başkan olarak Beyaz Saray'a gelse idi, ve halkın sempatisini kazanmak isteyen bu idealist başkan, çok muhtemeldir ki, «dünyaya yabancı» profesörleri ve «sosyal düşçü»leri yönetiminin önemli makamlarına ataması mümkün olabilirdi. O zaman, hükümet politikası, belki de yeniden sermayenin temel çıkarları ile çatışan ve ona karşı düşmanca bir tavır alan bir yörüngeye girmiş olurdu. Tennesy Valley Authority, Wagner Dosyası, Tekellerle Mücadele ve Radikal Gelir Vergisi gibi tasarılar, muhtemelen, tamamıyla sermayenin emirlerine bağlı olmayan bir hükümet politikasının tipik tezahür biçimlerinden birisi olacaktı.

2 — Ülkeye sık dokunmuş bir kontrol ağı germe zorunluğu, kapitalistlerin yoğun ekonomik güçlerini politik amaçlarla kullanmakta elde ettikleri gittikçe artan maharetlerine uygundur. Elbette bu sınıf daha 1. Dünya Savaşından önce Amerikan devlet mekanizmasını ele geçirmişti; ancak o zamanlar gerek devlet mekanizması, gerekse kapitalist sınıfın yapısı bugünkünden çok farklı idi. Bir zamanlar devletin temel politikası, bir kaç kişiyi devlet eliyle zengin etme esasına dayanıyordu; Devlet, toprak dağıtıyor, ruhsat ve vatandaşlık hakları veriyordu. Devlet, esas itibarıyla kötü düzenlenmiş olmakla birlikte müdahalelere maruz kalıyor, fakat yine de vurgunları. ve herkesce bilinen suçları örtbas etmek zorunda kalıyordu. Sözün kısası, devlet durmadan bireyler ve guruplar tarafından sömürülmekle birlikte, bütünüyle mülk sahipleri tarafından bir araç olarak kullanılmıyordu. (Ya da çok az bir ölçüde bir araç olarak kullanılıyordu.)

Öte yanda, bunların kendilerinin de, hükümeti örgütlü büyük sermayenin yörüngesine sokmaya yetecek kadar güçleri mevcut değildi. Kapitalistlerin, pazar için birbirleriyle mücadele eden nisbeten küçük girişimcilerden ve acımasızca birbirleriyle savaşan «haydut baron»lardan ve en iyi yeri kapabilmek için birbirleriyle sert bir dalaşmaya giren türedilerden oluştuğu zamanlar, bu sosyal sınıf, klikler arası kıskançlıklardan düşmanlıklardan dolayı yıpranmış bir durumda idi. İç anlaşmazlıklar ve kavgalar, çoğu kez sonuç alıcı eylemlere girmelerini önlüyordu. Bundan dolayı işçilerin ve orta sınıfların ister seçimlerde elde ettikleri başarılarla ya da en çok rastlananı mülk sahipleri (toprak sahipleri) sınıfına mensup zümrelerle kurdukları geçici ittifaklarla olsun, arasıra politikada ağırlıklarını hissettirmeleri mümkün olmaktaydı. Hükümetlerin aldıkları kararların çoğu, birbiriyle çatışan çıkarlar arasında, işçilerin ve orta sınıfların taleplerini kısmen de olsa gerçekleştirme imkânına sahip oldukları bir uzlaşma ile sonuçlanması gibi bir durum ortaya çıkıyordu.

Büyük firmalar ve tekeller, kapitalist ekonominin merkezi biçimleri olarak ortaya çıktığında bu durum temelden değişti. Bir kaç şirket, Amerikan ekonomisinin en büyük bir kesimini kontrol altında tutmaya başladı. Bunlar, hâkim sınıfları temsilen, sınırsız bir kumanda yetkisi istemeye başladılar. Bu isteğin temelinde, daha çok mülkiyet ve güç elde etme isteği yatıyordu. Bugün bu guruplar artık fırsat düştüğü zaman yağma ve iyi işleyen bir yürütme aracına dönüştürmek çıkarları açısından onlara daha uygun gelmektedir. Böylece, hükümet, egemen sınıfların herhangi bir kliğinin temsilcisi olmaktan çıkıp, egemen sınıf içindeki egemen gurubun isteklerini yerine getiren ve onların çıkarlarını savunan bir araç durumuna girmektedir. Küçük, yumruk kanunlarına göre yönetilen firmalar konusunda değil de, sıkı örgütlü, rasyonel bir biçimde planlanmış konsernler konusunda ihtisaslaşmış dev tröstlerin yöneticileri, hükümetin adeta deneysel yöntemlerine pek fazla anlayış göstermezler; hükümet işlerinin demokratik usullerin olasılıklarına maruz kalmasını arzu etmezler. En önemli çıkarlarını, ikinci sınıf aracılarına ve dayanıksız politikacılara temsil ettirmek de yeterince emniyetli görülmez. Hükümet, ülkede işlerin yürütüldüğü en büyük kurum olmuştur. Önemi, onun ekonomisinin kilit noktalarına hâkim olmasından gelmektedir. Bu, egemen sınıf içindeki egemen grupların, patronların, hükümete şimdiye kadar olduğundan daha fazla dikkat etmelerini gerektirmektedir. Sermayenin menecerleri, avukatlar ve banka müdürleri sorumlu hükümet makamlarına akın ederler. Harriman ya da Lovett, McCloy ya da Dulles gibi adamlar, büyük sermayenin, büyük güç devletle olan ilişkisini temsil eden simgeler olmuşlardır.

3 — Özellikle, silâhlanma için para harcanmasından ve yurt dışında siyasal nüfuz alanları ele geçirmek ya da geri kazanmak için girişilen çabalardan ibaret olan tam istihdam politikamız, askerî potansiyelin gözle görülür bir artması sonucudur. Siyasal bakımdan da olmak üzere, askerî kuruluşların özel bir yeri vardır. «Partiler-üstü» olduklarını ileri süren generaller uzunca bir süreden beri ülkemizin her iki siyasal partisi içinde oy ve nüfuz sahibidirler. Ordunun âcil çıkarları ile sermaye sahiplerinin çıkarlarının özdeş olması, her ikisinin pozisyonunu güçlendirmektedir. Nasıl, generaller daha çok top, daha çok teçhizat ve askerî malzeme isterlerse, bu kez hükümeti de arkalarına almış olan sermaye kuruluşları da, hükümetten tatmin edici «uygun» harcamalar, yeni silâh imalâtı için daha çok sipariş, daha çok sübvansiyon ve daha kesin ücret garantileri beklerler. Nasıl, Generaller emekli olduktan sonra (ya da daha olmadan) kanaatkâr gelirlerini arttırmak için malî destek ararlarsa, büyük sermayenin de müdürleri arasına biraz yaldız katmak ve iş başındaki levazım subaylarının ve «geniş kamu oyunun» teveccühünü kazanmak için

generallere ihtiyacı vardır. Büyük sermayenin (Big Business) büyük hükümetle (Big Goverment) iç içe girmesi, her ikisinin birlikte büyük ordu (Big Brass) ile iç içe yürümesine yol açmaktadır.

4 — Tekelci sermaye, askerî ve idarî bürokrasiden oluşan, bu üçlü kompozisyonun siyasal bakımdan yaşayıp, yaşamaması, kamu oyunda bulduğu desteğe, sağlam bir kitle tabanına sahip olmasına bağlıdır. Bu kitle tabanının ayrı ayrı durumlarda nasıl kazanılacağı ve pekiştirileceği yöntemi, faşist iktidar biçimleri arasındaki başlıca ayrılıkları meydana getirir. Almanya ve İtalya'da millî gelirin büyük bir bölümünün savaş endüstrisi için sarfedilmesi, tekelci sermaye hâkimiyetinin korunması ve doyurucu kârların garanti altına alınması, yalnız kitlelerin yaşama standartı pahasına mümkün olabiliyordu. Dar gelirli yoksul halk kitleleri, en azından mevcut ekonomik düzenin bozuk olduğunu seziyorlardı. Bağımsız bir işçi sınıfı hareketine sahip ve sosyal devrimci partileri tanıyan Avrupa İşçi sınıfı, —en azından egemen sınıfın kanısınca— faşist bir rejimin kurulması için büyük bir engel teşkil ediyorlardı. Sosyal Demokrat ve Komünist Partilerinin yıkılması, sendikaların etkisiz bir duruma getirilmesi ve işçi sınıfının kültürel ve kooperatifsel örgütlerinin tasfiyesi, faşist rejimlerin kurulmaları ve yerleştirilmelerinin kaçınılmaz ön şartlarıydı. Terör ve baskı, toplama kampları ve Hücum Kıta'ları amaçlarına ulaştılar. Bunun da ötesinde, kamu oyunu, rejimin gereklerine uydurmak ve egemen zihniyete faşist bir kisve giydirmek için büyük masraflar edildi. SA üyelerine, örneğin yalnız yeterli bir gelir sağlanılmakla kalınmayıp, bunlara yeni bir itibar ve sosyal statü kazandırıldı. Üstün ırk efsanesinin ideolojik işlevi yanında pratik bir amacı daha vardı: işsizlerin, işçilerin, orta sınıfın alt kesimlerinin düşük ekonomik durumları ile uzlaştırılmaları. Ekonomik olarak sömürülen kitlelerin yürürlükteki sosyal sisteme ve bir azınlığın çıkarlarına hizmet eden bu sisteme egemen olan sınıfa karşı duydukları birikim halindeki düşmanlıkları, başka hedefe saptırmak için anti-semitik propaganda örgütlenmekteydi.

Sürekli olarak bir dış düşman tehlikesinden dem vurularak, birlik ve beraberlik duygusu yerleştirildi. Bu «tehlike»nin baskısı altında ülkedeki sosyal zıtlıkların daha iyi bir şekilde üstesinden gelindi. Silâhlanma için yapılan büyük harcamalar haklı gösterilebildi.

Bugün Alman halkının ideolojik «ahenk»inin başarıyla sağlandığı bilinmektedir. Yalnız Buchenwald ve Maidanek'de değil, Dachau ve Bergen-Belsen'de de bu ne kadar dayanıklı olduğunu göstermiştir. Yapılan propagandalar, faşist rejime körü körüne bir itaat ve sadakatı gerçekleştirdi. Bu, İkinci Dünya Savaşının sonunda bile Almanların içine işlemiş bulunuyordu ve bu durum, bugün Alman halkının sabit bir özelliği olarak görünmektedir. İtalya, Japonya ve İspanya'daki şartların başka türlü

olmasına imkân yoktur. Kuşkusuz, bu ülkelerde açılan toplama kampları, toplama kampı adı altında açılmıyor ve seçilen kurbanlar özellikle yahudiler arasından seçilmiyordu. Bununla birlikte, öteki ülkeler faşist doktrinin yayılmasında Almanya kadar başarılı olamadılarsa da, benzerlikler açık bir şekilde görülmektedir.

A.B.D. de kamu oyunu faşizm, daha doğrusu faşizan niyetler için kazanma deneyleri, yukardaki örneklerden bir kaç noktada ayrılmaktadır. Ayrıldıkları en önemli nokta, A.B.D. de devlet harcamalarının büyük bir bölümünün (tam istihdamın gerçekleşmesi durumunda) kitlelerin hayat standartını yalnız ayakta tutmayıp, aynı zamanda yükseltmesinden ileri gelmektedir. Bu gerçek ağır basmaktadır. Halkın silâhlanma politikasına karşı gösterdiği direnme kırılınasa bile, kesin olarak hafifletilmiştir. Büyük sermaye ile ordu arasındaki ortaklığa halk tarafından tolerans gösterilmekte ve bu ortaklık yönetilenlerin siyasal desteğine sahip olabilmektedir. Gelecekte bu durumun yerini ciddi bir muhalefete bırakması söz konusu olamaz. Güçlü sol partiler olmadığı için, siyasal zıtlıkları yansıtan guruplaşmalar görülmektedir. Sendikaların böyle bir muhalefetin odak noktası olması uzunca bir süreden beri düşünülemez, çünkü, bunlarda düzenin bir parçası olarak onunla uyum içinde bulunmaktadırlar. İşçilerin önemli bir bölüğünü temsil eden AFL ve CIO yönetimi, büyük sermaye ile ordu arasındaki ittifaka karşı çıkmayı düşünmemekte, daha çok bu ittifak içinde yeni bir ortak statüsüne (Junior-Partner) talip olmaktadır.

Belirtilen şartlar altında, işçi örgütlerinin sözcülerini toplama kamplarına atmak ya da terör havası estirerek halkı yahudilere ve ayrı düşünenlere baskı yapmaya yeltenmeye gerek yoktur. Ancak, bu hoş şartların ilelebet sürüp gitmesi beklenemez. Askerî malzeme üretiminde kendilerine iş ve gelir sağlayan bir siyasal sistemi destekleyen ya da en azından ona göz yuman kitlelerin ertesi gün kendilerine yalnız savaş alanlarında ve global bir savaş içinde iş verecek olan bir rejimle dostluklarının bozulması da mümkündür. Bu nedenlerden dolayı, egemen sınıf, taraftarlarının bütünlüğü ve istikrarıyla ilgilenmezlik edemez. Başka türlü ifade etmek gerekirse, halkın, büyük sermaye ve ordu arasındaki ittifaka karşı beslediği sadakatı (gerek barışta, gerek savaşta) güçlendirmek için ideolojik olarak şartlandırması hayati önem taşıyan bir konu olmuştur. Böylece, ülkenin dışardan gelen bir tehlike ile karşı karşıya olduğu, buna karşı koyabilmek için gittikçe artan silâhlanma masraflarının zorunlu olduğu, bir savaş patladığında her Amerikalı'nın yurdunu savunmaya hazır olması gerektiği Amerikalıların zihinlerine vura vura yerleştirilmiştir. Bu tür tezlerin tek bir amacı vardır, o da ülkedeki her türlü muhalefeti baskı altına almak için zemin hazırlamak ve bunu haklı

göstermektir. Komünistler, sosyalistler ve anti-faşistler, devleti ve halkı «yabancı ajanların» eline teslim ettikleri bahanesiyle kamu hayatının tüm önemli alanlarından uzaklaştırılmışlardır. Hem devlet hem de sermaye kuruluşları tarafından finanse edilen, sürekli olarak yürütülen resmi ve yarı-resmi propaganda kampanyası ile tek tip bir düşünce oluşturulmaya çalışılmaktadır. Muhalif düşünceleri, dikkafalı bilimsel ve edebî görüşleri haksız göstermek ve etkisizleştirmek için ekonomik ve sosyal bir baskı sistemi geliştirilmiştir. Politika ve kültür hayatı üzerine görülmeyen bir ahlâksızlık örtüsü serilmiş, insanlık, medenî cesaret ve doğruluk ilkeleri, Amerikan kamu hayatında geçerliklerini yitirmişlerdir.

Sinik, bayağı bir ampirizm, Amerikan aydınlarının büyük bir kesimini baştan çıkarmış, sağduyuya olan saygısını ve dürüst karar verme yeteneğini silmiştir. Ortalıkta yalnız çiğ faydacılar (pragmatistler) görünmektedir. Aslında bir çarpıtma «bilimi» olan kurtuluş öğretileri, insan davranışlarının her tahlilini gölgede bırakmaktadır. Bir uyum öğretisi olan pragmatizm (faydacılık), «görev karşılama»yı mutlak amaç durumuna getirmiş ve onu asıl anlamından, şartlarından uzaklaştırmıştır. Bu ideolojiyi paylaşmayanlar ceza görmemekle birlikte, yasa dışına itilir, gerektiğinde işini kaybeder ve resmî makamların gözünde şüpheli bir kişi olur çıkar.

Bu baskıların, davranış biçimlerinin ve ön yargıların politik ve idelojik olarak pekiştirilmesi ve yerleştirilmesi, Amerikan egemen sınıfının dış politikasının ve emperyalizm, savaşlar ve devrimler çağında uluslararası düzeyde yürütülen sınıf mücadelesi içinde ülkemize düşen payın iç şartlarını oluşturur. Amerikan egemen sınıfı, nerede mümkünse, orada kapitalizmi korumayı düşündüğü için, nerede çökmeye yüz tutmuş sömürge iktidarı varsa, orada onu desteklemek amacıyla savaştığı için ve nerede patlak verirlerse, orada sosyal devrimleri ezmeye çalıştığı için, karşı devrimci bir kutsal ittifakın mimarı olarak faaliyet göstermektedir. Bir çok bakımdan Hitler'in Anti-Komintern paktına özenen Amerikan politikasının başarılı olması bir tek faktöre bağlıdır: Yurt içinde ve yurt dışında bulunan silâhlı kuvvetler. Bugün, Amerika'da bu silâhlı kuvvetlerin derhal ve en etkin biçimde kullanılmasını arzulayan bir çok nüfuzlu kimse bulunduğunu gösteren sayısız örnek mevcuttur. Bunlar, zamanın kendi aleyhlerine çalışmasından ve eğer sosyalist devletlere ekonomik ve sosyal yapılarını pekiştirmek için zaman bırakılırsa, büyük devletler arasında bir denge kurulacağından korkmaktadırlar. Bunlardan daha az nüfuzlu olmayan başkaları da, bir dünya savaşını kazanıp kazanamıyacaklarından pek emin değildirler. İkinciler, bu nedenle dikkatli olunmasını ve büyük çatışma için iyi bir hazırlık yapılmasını önermektedirler. Bradley ve Acheson gibi adamlar biraz Hitleri Sovyetler Birliği'ne karşı

savaşması için ikna eden tutucu Alman generallerine benzemektedirler ve prensip olarak bir savaşa diyecekleri yoktur. Bununla birlikte, ülkemizin yarım bir güçle ve müttefiklerinden yoksun olarak uygun olmayan koşullar altında savaşmasına yol açabilecek cüretli macerelara da karşıdırlar. Aralarındaki bu farklara rağmen, her iki gurup da, ülkemizi dünyada karşı devrimin kalesi yapmada kesin bir kararlılıkla birleşmektedirler. Her ikisi de, sosyalizmi yok etmek için elde mevcut tüm olanakları kullanmak üzerinde anlaşmışlardır. Bu amaçlarına ulaşmak için, şimdiyedek Birleşik Devletler'de toplama kampları kurmalarına gerek yoktu; gerekli olduğu yerde toplama kampları kurmaktadırlar: Kore'de. Şimdiyedek Birleşik Devletler'de Buchenwald ve Dachau gibi kamplara gerek yoktu; kanaatlarınca gerekli saydıkları yerlerde bunları kurmaktadırlar: Koje adasında. Şimdiyedek Birleşik Devletler'de ayaklananların karılarını çocuklarını öldüren komando birliklerine gerek yoktu; bunları kanaatlarınca yakışık alan yerlerde kuruyorlar: Kore köy ve kentlerinde.

Demek ki, egemen sınıf, kendi ülkesinde «klasik biçimlerini» alma zorunluluğu duymadan, faşizmin özünü benimsemiştir. Uluslararası sınıf mücadelesini durmadan dış ülkelere yaydığı, Çinlilere ve Korelilere bulaştığı ölçüde, faşist yönetimlerin alışılmış yöntemlerini alır ve sonuna kadar uygular. Kore'de siper ve korunaklarda yıllar geçirmek zorunda kalan Amerikan askerlerini yatıştırmaya mecbur olduğu için, onlara üstün olduklarını, «pis barbar»ları (gooks) ve «çekik gözlüleri» (chinks) horlamayı ve aşağılamayı öğretir; onları «öldürücü harekât» ve «boğucu harekât» şöhretiyle iltifatlara garkeder. Bunun sonucu, düşünmeden ve kayıtsız-şartsız «yerine getirmeye hazır» faşist temel görüşü ile beyinleri yıkanan Amerikan askerlerinin gerçekte en kirli görevleri bile örnek biçimde yerine getirmeleridir: uyuyan köyleri ateşe verirler, kadın ve çocukların üstüne napalım bombası yağdırırlar ve askerî bakımdan hiç bir önem taşımayan savunmasız sivil hedefleri bombalarlar. Karl Marx, bundan yüz yıl önce burada söz konusu olan durumu en iyi şekilde anlatmıştır:

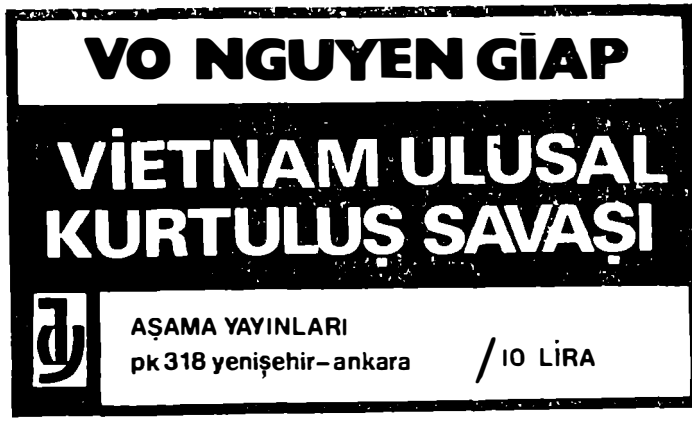
«Burjuva kültürünün ne mal olduğunu görmek için gözlerimizi sömürgelere çevirelim. Anayurtta oldukça saygıdeğer kılıklara bürünen burjuva kültürü, sömürgelerde bütün çıplaklığı ile görülür: iki yüzlülük ve vahşet.»

Büyük sermaye ile ordu arasındaki ortaklık, bugün gittikçe faşist

bir nitelik almaktadır. Ayrıntılı faaliyetlerinin biçimleri dışında, bu ortaklık faşist iktidarın tüm önemli gereklerine tam olarak uymaktadır. Gözümüzün önünde oldukça büyük bir hızla, emperyalizm, savaşları, ulusal ve sosyal devrimler çağında Kapitalizm altında özel bir Amerikan hükümet biçimi olarak gelişmektedir. Hükümetin kendisi yurtta ve dünyada sınıf mücadelesinin bir aracı olmaya yönelmiştir.

(1952) **Türkçesi: Mehmet Serim**

Ç.N. Yukardaki deneme ilk kez Monthly Review, Vol. 4, October 1952, p. 181-189 de çıkmış ve dilimize Paul A. Baran, Unterdrückung und Fortschritt, Essays, Edition Suhrkamp adlı Almanca kitaptan çevrilmiştir.

SAKIP COŞKUN

○

" elemi atmayan dağlar.. „

Soluk mantosu sırtında, daha evin merdivenlerini inerken yorgun olurdu; sınav heyecanı bir yana, geride uyur bıraktıkları ayrı bir dert, içinde. Şefik'le Ayşe, o çıkar çıkmaz üstlerini açtılar belki, Mehmet onları neyle doyuracak uyandıklarında. Zaten salonu ayak uçlarına basarak geçer, üvey kızkardeşi karşısında bitecek, odanın dört aydır ödenmeyen kirasını belki sormayacak ama tavırları bir tuhaf gelecek. Kocasının akşam kendisi uyuduktan sonra hiç ders çalışmadığı yer yatağının baş ucundaki Ceza Hukuku kitabının açık sayfaları üstüne Haydar Rifat tercümesi «Hayalî Sosyalim ve İlmî Sosyalizm»in yarılanmış olarak konmuş olmasından bellidir. Gelgelelim; solgun, zayıf yüzüyle uyuyan o görüntüye o sabah da öfkelenemedi, acıma-sevgi dolaştı içinde.

Oysa sokak caddeler, işçi ve memur kalabalığıyla dolu Maltepe istasyonu, güneş henüz doğmamış olduğu halde mayıs grisinde şen şakraktır. Macide, bir kanapeye soluksuz çöker, çünkü karnındaki tekme atmaya başlamıştır.

Dışardan öğretmen okulu bitirmelere giriyordu. Her sabah çok erken yola çıkıp Çapa'ya gitti geldi, birtakım pratik derslerden girdi, kiminde çok başarılı oldu, örneğin «İş» dersinde verilen parçadan öyle güzel bir yama vurdu ki, uzun tırnakları ve yüzleri boyalı kızlar sıraya girip rica ederek yamalarını ona yaptırdılar, gelgelelim «Müzik» dersinde do-re-mi-fa-sol-la-si'nin hepsini aynı tonla, aynı kalınlıkta söyledi, komisyon başkanı öfkeden boğularak: «Kızım, sen bu dersten ömrübillah mezun olamazsın» dedi. Macide, vekil öğretmenlik için baş vurduğunda soyadını öğrenince «Demek sen o delikanlının eşi oluyorsun. Hayır kızım, sana iş veremeyiz, git ekmeğini Millî Eğitim'den başka yerlerde ara» diyen millî eğitim müdürünü canını dişine takarak alt edemeyeceğini düşündü, bu müzik sınavı yüzünden.

Buharlı lokomotifin çektiği banliyö treni uzun çığlığıyla gelişini haberledi. İkinci mevkide Macide'nin başını dayanığı camın içinden yeşil çayırlıklar, bostanlar, apartmanlar, yollar, arada bir eski köşkler, işçi ve memurlarla dolu istasyonlar ve Haydarpaşa-Kurtalan posta treni akıp geçtiler.

Kurtalan'a doğru giden posta treni ona Malatya şehrini, Bağlıca'yı hatırlattı birden, iki katlı kerpiç evin en soğuk odasında iki çocuğuyla bir başına geçirdiği son kışı, üçüncüye gebe olduğunu öğrenince «it cinsi mi var» diye söylenen, onlardan odunu, Şefik'le Ayşe'ye ineğin sütünü, Macide'nin gebeyken canının çokça çektiği alt odadaki armutları, elmaları

esirgeyen kaynanasını, kayın babasının ak sakallı çatık yüzünü, eltisinin küçümseyen bakışlarını...

Yine de, içinde kaynanasının üstüne fazla gitmek istemedi: işte giden güzlerden birinde bir polis ön kapıyı, bir polis bahçe kapısını tuttu, ötekiler avluya daldılar, su damını, tandır örtmesini, ayvanları, ahırla samanlığı, köşkteki tahta ambarı, hamamını, diğer bütün odaları aradılar, «Gerçek»leri, «Zincir Hürriyet»leri, «Ant»ları, «Marko Paşa»ları, «835 Satır»ları, «Marksizm Bibliyoteği» serilerini, Doktor Hikmet'in ufacık el kitaplarını, bütün Haydar Rifat çevirilerini, Sabiha Zekeriya'nın rengarenk «Cep Kitapları» serilerini, hattâ Macide'nin Panait İstrati'lerini çuvala doldurdular ve son olarak kaynanasının çehiz sandığına yürüdüler, ama kaynanası o kuru canıyla hopladı sandığın üstüne, işaret parmağını polislere değil, onlarla gelen muhtara doğru salladı: «Bana bak muhtar! Çehiz sandığı bir kadının namusu demektir. Beni ezip geçmeden bunu açamazsınız. Benim Memedim kimin malına dokundu, kimin namusuna dolandı! Alın götürün, ama kılına dokunursanız ben bilirim yapacağımı...»

Macide'nin yüzü aydınlandı: Şefik daha kırk günlük, kundağına sarılı olarak mapusanenin deliğinden içeri veriyorlar, kocası alıyor, sevip kokluyor.

Bütün tren vapura doldu, Macide gene sona kaldı, gene ayakta kaldı. O gün ise, ona hiç ayakta duramayacak gibi geliyordu. Alnında ter birikirken dizleri kesiliyordu, derken bir asker utanarak yerinden fırlayıp yerini ona verdi. Son gücü bitmiş gibi çöktü kaldı.

Vapur Karaköy'e yanaştıktan sonra Macide her seferinde iskelenin önünden bir simit alır, köprüye yorgun ve umutsuz gözlerle bakar, elindeki yavan simidi geveleyerek köprünün yarısına ulaştığında soluğu kesilmiş olur, köprünün kenarına tutunup Haliç'in kirli, bulanık suyunu dalgalandıran takalara, mavnalara bakar. Eminönü'nde tramvayının numarasını kollar. Çapa'ya ucu ucuna yetişir hep.

O gün ilk olarak bir nazarî dersten sınava gireceklerdi. Mümeyyizlerden birisi ona kâğıdını uzattıktan sonra:

«Kâğıt için beş kuruş lütfen» dedi.

Macide, neyle karşılaşacağını bilerek çantasına davrandı, cüzdanında dönüş için kalan onbeş kuruş tramvay parasının beş kuruşunu uzattı. Dudağını dişleyerek sorulara eğildi.

Bir sorular, bir «tramvay param kalmadı», bir sorular, bir «tramvay param kalmadı», bir sorular... Sürahi, bardak, kâğıtlar ve bozuk para yığını, orada, kürsünün üstünde duruyorlardı. Macide'nin ağzındaki tükürük pelteleşmişti, sürahi-para yığını, sürahi-para yığını...

«Affedersiniz, su içebilir miyim?»

Titreyerek bardağı doldurdu. «Ya anlarlarsa» diye mümeyyizlere dönüp bakamadı, su boğazından süzülürken, gözleri bozuk para yığınına çakılıp kalmıştı.

Masasına döndü. Sorulara öfkeyle baktı. «Ben bu dersten kalacağım» diye düşündü.

«Sen git ekmeğini başka yerlerde ara kızım...»

(«Kâğıdımı doldurur, gidip masadan yeni bir kâğıtla on kuruşu atıp yirmibeş kuruş alırım...»)

Uğradığı ferahlık içinde soruları daha dikkatli okudu, cevapları daha ayrıntılı yazmaya özendi. Son sayfayı doldurdu, sonra ikiye bölündü bir yanı öteki yanını zorladı, öteki yanı korkusunu haklı çıkaracak gerekçeler buldu.

Kâğıdı verip çıktı, bütün koridorları, kapı önlerini dolaştı, liseden arkadaşı Ulviye yok, diğer yüzler de ona yabancı. Bahçeye çıktı, kapıyı görebileceği bir yer bulup oturdu. Oturur oturmaz da okulun yatakhaneler tarafından gelen yemek kokusunu duydu ve bütün vücudu sarsılır gibi oldu. İçi erimiş, o yöne akmaya başlamıştı: kuru fasulye, patates, patlıcan, pilav... Bir tas cacıkla ekmeğe bile razı. Fakat, beş kuruş.

Merdivenin altındaki çaycı babacan bir adam, cana yakın birisi. On yılda bir görebildiği amcasına benziyor, kimbilir belki o da Erzurum'lu. Yine de Macide, adamın dik dik bakan gözleri karşısında isteğini kolayca söyleyemedi, söz ağzında eğilip büküldü, beş kuruş borç istediğini, hemen ertesi gün getirip iade edeceğini güçlükle söyleyebildi. Adam kaşlarını çatarak babacanlığını yok etti:

«Verememem kızım»

Macide, yokluğun acısına utancı da eklediği için kendisine kızdı. Başını dik tutarak yeniden koridora çıktı. «Olmazsa yürürüm Karaköy'e» diye öfkeyle geçirdi içinden. Ve bacaklarının sızısını duyarak ürperdi. Salonun kapısında «İş» dersinde yardım ettiği kızlar sınavı tartışıyorlardı. Macide bir süre duvar dibinde onları izledi ve şansını bir daha denemeye kararlanarak onlara sokuldu. Kızlardan birisi bozuk para dolu cüzdanını açıp önüne uzattı, o sadece bir beş kuruş seçip aldı.

Eminönü'nde indiğinde bulutsuz mayıs gününün şakrak havasını daha yakından duydu. Sabahki gri deniz masmavi olmuş, hareleniyordu. Kızarmış balık satıcılarının önünden burnunu tutarak geçti, köprüde yürümeye başladı. Denizden gelen rüzgâr eşarpını savurdu. Yolunu bir kalabalık kesti.

Celile Ana'nın bir süredir Galata köprüsünde imza topladığını duymuştu, ama şimdiye kadar rastlayamamıştı. O olduğunu yaşlı kadının elindeki pankarttan bildi. «**Haksız Yere Mahkûm Edilen Oğlum NÂZIM HİKMET açlık grevindedir. Ben de ölmek istiyorum. Gece gündüz oruç-**

luyum. Bizi kurtarmak isteyenler bu deftere adreslerini yazarak imzalasınlar. Annesi Ressam Celile.»

Macide, «Ben de ölmek istiyorum» sözünü, lisedeyken gizli gizli defterlerine çekip okudukları Nâzım Hikmet'in şiirlerindeki âsi anlamla bağdaştırmadı ama titreyen elleriyle deftere adresini yazıp imzayı attı. Celile Ana'nın solgun yüzünde bir gülümseme belirdi:

«Sağol kızım...»

Celile Ana'nın etrafındaki gençlerin ağızlarında «Çiçek Palas» «Öğleden sonra Çiçek Palas'tayız» sözleri dolaşıyordu ama Macide bunun anlamını vapura binip ellerde dolaşan gazetelerin başlıklarına uzaktan bakıncaya kadar anlayamadı: «Komünistler Nâzım Hikmet için Çiçek Palas'ta toplantı düzenledi» diyordu gazete başlıkları, öfkeli ve kindar.

Bazı günler kocası Şefik'le Ayşe'yi yanına alır, Haydarpaşa'ya onu karşılamaya çıkardı. Özellikle yeni dillenen Ayşe, onu uzaktan görür görmez iki eliyle çırpınır. «Anaç geliyo... Anaç geliyo...» diye bağırırdı. Macide, «Anaç geliyo» sesini ne Haydarpaşa'da, ne Maltepe İstasyonunda duyabildi o gün. Kapıda üvey kardeşi onu karşıladı:

«Aman, iyi ki geldin kız. Kocan bunları bana bırakıp gitti. Durmak nedir bilirler mi?

Macide, içlerini çeke çeke ağlayan çocuklarını alıp odaya götürdü, gazocağının üstüne tarhana çorbası koydu.

Gün akıp gitti, odalar karardı. Gece yarısına doğru Macide daralan içini açmak için kızkardeşinin kapısını çaldı. Kocasının nereye gittiğini, neden geciktiğini onlar da bilmiyorlardı. Macide, çocukları yatırdı, kendisi bir kıyıya ilişip düşüncelere akıp gitti. Sokaktan gelen her adım sesini büyük bir dikkatle dinliyor, boşluğa doğru yitişleri üstüne kulağını yeni bir adım sesine uyarlıyordu. Adım sesleri giderek seyrekleşti, hiç duyulmaz oldu. Macide, uyanıp ağlayan çocukları tersledi, seslerinin yükselmesine aldırmadı, bütün gece boşlukta oturdu durdu. Kafasının içinde görüntüler oynaşıp duruyordu. Gırtlağına oturan yumruk acılaştı, bütün vücuduna yayıldı.

Sabaha doğru karanlık düşlerden uyanıp elini yanına attı, ama geceki gerçeğin kılpayı değişmemiş olduğunu gördü. Dışardaki adımlar gelici değil, gidiciydi artık. Kalkıp pencereden baktı, ortalığın iyice ağarmasını izledi, sonra güneş çıktı.

Uyanan çocuklar analarının eteğinden çektiler, ağlaştılar. Macide, gözlerini istasyon yolundan ayırmadı ve kıpırdamadı. Dışardaki kapıla-

rın açılıp kapanışını kolluyordu bir yandan. Derken, kızkardeşinin terlik sesinden tanıdığı adımları gelip kapı önünde durdu. Macide, bir solukta açtı kapıyı. Elinde bir gazete, ona acımalı acımalı bakıyordu kızkardeşi:

«Kocan komünistlerin toplantısına katılmış kız!»

Sonra gazeteyi atıp savuştu. Macide gazeteyi alıp baktı.

«Komünist şair Nâzım Hikmet için Çiçek Palas'ta düzenlenen toplantıda milliyetçi gençlerle komünistler arasında kavga çıktı. Otuzaltı komünist gözaltında...»

Macide, haberi iki kez, yakalananlar arasında kocasının adını beş altı kez okudu, sonra pencere önüne gidip durdu. Bir süre düşündü. Sonra çocuklarına baktı. İçi rahatlamış, onları doyurmanın yolunu araştırmaya başladı.

Bu sırada üst kattaki gramafondan Hafız Burhan da bir Eğin havasıyla güne katılıverdi: «Elemi atmayan dağlar kalmadı...»

BAĞIMSIZLIK VE DEMOKRASİ İÇİN

İleri

DEVRİMCİ GENÇLİĞİN YAYIN ORGANI
YAKINDA ÇIKIYOR

NASIL YAPMALI

ÇERNİŞEVSKİ
1. Cilt — 2. baskı

TÜRKİYEDE SANAYİ PROLETERYASI
Y. N., ROZALİEV

YAR YAYINLARI

hedef şili'dir

Görmek gerekli
Dönen bu dolapları
Kimdir nedir ardında
Hayınların
Kemirici sıçanların
Öyle bir imparatorluk var ki geride
Yağlı kurşunlardır
Yeyin diye sunduğu
Tekrarlanmalıdır Yunanistan'daki başarı
Yunanlı Donjuanlar zengin yemeklerinde
Ve mermiler, ağız dolusu
Dağlarda direnenlere
Söndürmek zorundalar çünkü
Zaferin ateşini Taşoz'daki
Asılmalı öldürülmeli insanlar
Vurmalı New Yorktan yönelen
O ölümcül bıçaklar
Kırılsın diye
Dünyanın dört bir yanında
Kanla yıkanan topraktan fışkıran
İnsanların umudu, inancı
Silahlandırmalı Çan Kay Şek'i
Ve Videla uşaklarını
Mahpusane yapsınlar diye
Yardım edilmeli
Bombalasınlar diye kendi yurttaşlarını
Uçaklar verilmeli onlara
Uzatılsın ellerine sonra da
Bir plan, bir kaç da kirli dolar
Getirsinler gerisini
Yalan söylesinler
Rüşvet yesinler
Pahalı kürkler giyinsin karıları
Ve dans etsinler ölülerin üstünde
Ne önemi var acı çeken insanların
İş iştir, gerçekse gerçek

Bakır tekelleri patronlarının
İhtiyacı var fedakârlığa
Müdür olmakta
Chicimata Bakır Şirketinde
Ordudan ayrılan generaller
Yerli işçilerin ücretlerinde
Nasıl bir artış isteyeceklerini hesaplamakta
Bir Şilili general
Sallarken kılıncını havada
Böylece onlar
Dolar tomarlarıyla veriyorlar
Ta öteden, en yukardan emirlerini
Cüce ve köle hayınlara
Polislik yapan generallere
Ve onun içindir ki çürümekte
Gövdesi, memleket ağacının

Türkçesi : Gün Değer

WOLF BIERMANN

○

fotoğrafçıya ağıt

Bir şeyler söyleyin yoldaşlar! Hatırlamıyor mu kimse?
İnsaf, hiç olmazsa bir kişi! Olmalı burada birisi
Hâlâ adını, nerede, ne zaman katledildiğini
Bilen, hani o Şili'li fotoğrafçının

Kanlı yılda Santiago'da
Bir çokları bir çokları orada düştüler
Şili'dir işte bu tek sözcükle:
Filme alıyor bir adam kendi katilini, öldürülürken

Ah, namlulardan geçiyor iktidar yolu Şili'de
Güler yüzlerden, çiçek tarlalarından değil
Kan ve ateşten fışkırıyor iktidar
Gevezelikle olmuyor bu iş arkadaş
Yoldaşlar, bu apaçıktır
Kesindir ve böyle kalacaktır
Acı gerçeğidir bu UNIDAD POPULAR'ın

İş başında gördüm askerleri, onların işi:
öldürmek
Ah, öyle resimler gördüm ki, onları siz de bilirsiniz
Halk kaldırımlar üstünde tadıyor ölümü
Ve mitralyözler tarıyor sokakları
Ve proleterlerin nasıl kırıldığını
Ben bütün bunları gördüm
Ben çocukların nasıl kurşunlandığını
Ve anaların nasıl ölüler üstüne kapandığını gördüm
İşte bütün bunlar öğretici bir film oldu bize

Bak, işte orada, mitralyözüyle işi başında
Çelik miğferiyle öylesine mağrur:
Bak, yerleştiriyor dipçiğini, tam çenesinin altına
Nasıl da soğukkanlı
Ah, nişan alıyor fotoğrafçıya
Ya fotoğrafçı? O da nişan alıyor
Ama onun işi resim çekmek

Nasıl da korkusuz
Çelik miğferli tam ekranda
Sonra resim sallanıyor, film koyuyor
Ben işte bütün bunları gördüm

Ah, namlulardan geçiyor iktidar yolu
Güler yüzlerden, çiçek tarlalarından değil
Kan ve ateşten fışkırıyor iktidar
Gevezelikle olmuyor bu iş arkadaş
Yoldaşlar, bu apaçıktır
Kesindir ve böyle kalacaktır
Acı gerçeğidir bu UNIDAD POPULAR'ın

Kurşun mitralyözden geldi
Fotoğraf makinasından değil
Ve sürüp gidiyor bizim savaşımız her yerde
Orada, filmin koptuğu yerde
Tüfek ve saz ile
Yoldaşlar bu apaçıktır
Ve bu tüm gerçeğidir
UNIDAD POPULAR'ın

Türkçesi : Tuncer Tuğcu

plehanov'un sanat üzerine görüşleri - 1

Georgi Valentinoviç Plehanov (1856-1918), Rusya'daki marksist hareketin başlatıcılarından birisi olduğu kadar, aynı zamanda marksist sanat kuramı üzerinde de ilk kafa yoran ve bu alanda hemen hemen ilk çalışmaları yapan düşünürdür. Plehanov, aynı zamanda türkçeye ilk çevrilen marksist sanat kuramcısı olmak özelliği de taşıyor.

Plehanov, başlangıçta, Rusya'da kapitalizmin gelişmemiş olduğu gerekçesiyle işçi sınıfının devrimci varlığını kabul etmeyen, dolayısıyla devrimci güç olarak köylüleri gören ve kurtuluş yolunun da bireysel terörizmden geçtiğine inanan **narodnik** hareketinin savunucularındandı. Ancak, yurt dışına çıktıktan sonra Marx ve Engels tarafından kurulan marksist öğretiyle yüzyüze gelmesi onun narodnik görüşleri terketmesine yol açtı ve İsviçre'de «**Emeğin Kurtuluşu**» adıyla kurduğu grupla Rusya'da işçi sınıfının kurtuluş felsefesi olan marksizmin başlatıcısı oldu. Plehanov, daha sonra politik görüşleri bakımından yanlışlara saplanıp Rus sosyalist hareketinin «menşevik» kanadında yer aldıysa da, felsefe alanında ömrünün sonuna kadar marksist düşüncenin savunucusu oldu.

İşçi sınıfının büyük kuramcıları **Marx** ve Engels, felsefe, ekonomi politik ve sınıf mücadeleleri alanında büyük çalışmalar yapmışlar, fakat sanat konusunda ayrı ve bağımsız çalışma yapmaya fırsat bulamamışlardı. Bugün, onların sanat hakkındaki görüşlerine ancak başka alanları kapsayan yazılarında bölük pörçük rastlıyoruz (1). Marksist sanat eleştirisinin kurucusu sayılan Plehanov da sanat ve esttetik üzerine ayrı bir kitap çıkarmış değil, ancak o bu konuda bağımsız yazılar yazmak fırsatını bularak marksist sanat kuramının temellerini ve marksist sanat eleştirisinin ilk örneklerini ortaya koydu.

Türkçede «**Marksist Felsefenin Temel Meseleleri**» (Sosyal Yayınlar), «**Sosyalizm ve Siyasi Mücadele**», «**Sınıf Mücadeleleri**» (Payel Yayınevi) gibi başka çevirileri de bulunan Plehanov'un sanat üzerine olan görüşlerini, birisi **Selim Mimoğlu** tarafından çevrilen «**Sanat ve Sosyalizm**» (Sosyal Yayınlar) diğeri **Asım Bezirci** tarafından çevrilen ve içinde aynı zamanda Fransız yazarı **Jean Freville**'in Plehanov hakkındaki ayrıntılı incelemesinin de bulunduğu «**Sosyalist Gözle Sanat ve Toplum**» (May Yayınları) adlı iki kitapta bulmaktayız.

Marksist sanat kuramının gelişip yeni boyutlara ulaştığı, bu alanda çalışan uzmanların ağırlıklı çalışmalar ortaya koyduğu, hattâ marksist sanat kuramı adına tartışmaların yapıldığı günümüzde Plehanov'un görüşleri elbetteki artık en azından «yetersiz» karşılanmaktadır. Ayrıca

bazı eksikliklerine ve yanlışlıklarına da işaret edilmektedir. Ancak, marksist sanat kuramının kurucusu sıfatını taşıyan bu düşünürün görüşlerini işin alfabesi sayarak bilmemiz zorunludur. Kaldı ki, hâlâ bir sanat eserine soyut bir «insan» açısından yaklaşmaya kalkışanların Plehanov'dan öğrenecekleri çok şeyler bir yana, devrimci olarak sunulan bir çok yazarın yetersizliğini ortaya dökmede de Plehanov'un görüşleri yeterlidir.

İkinci baskısı 1967 yılında yapılan «Sanat ve Sosyalizm» adlı kitapta Plehanov'un şu yazıları yer alıyor: **Materyalist Tenkidin Vazifeleri, Sanat ve Sosyal Hayat, Çernişevski'nin Estetik Anlayışı, Bielinski'nin Edebiyat Hakkındaki Fikirleri, Lanson'un «Fransız Edebiyatı Tarihi» Üzerine Notlar, Henrik İbsen, Tolstoy.**

Plehanov, «**Materyalist Tenkidin Vazifeleri**» başlıklı yazısına, «ferdin gelişmesi üzerine sosyal çevrenin tesirini kabul edip, bu tesiri kabul etmeyen yazarları ise yerdiği»ni iddia eden bir eleştirmene verdiği cevapla başlıyor ve «Beni yanlış anlamak ancak bu kadar olur» diyor. Daha sonra «sosyal şuurun sosyal şartlar tarafından tayin dildiğini ve her ideolojinin — anat edebiyat dahil— sınıflara bölünmüş bir cemiyette **belli bir sosyal sınıfın temayüllerini ve ruh hallerini** ifade ettiği»ni belirttikten sonra Hegel okulundan idealist eleştiricilerin görüşlerini eleştirmeye girişiyor. Onların «felsefî tenkidin vazifesi, sanatçının eserinde ifade ettiği fikri **sanat** dilinden **felsefe** diline, **imajlar** dilinden **mantık** diline çevirmektir» tezlerine karşı, «materyalist dünya görüşü taraflısı olmak sıfatıyla» şu tezi öne sürüyor: «Tenkitçinin ilk vazifesi belli bir eserdeki fikri **sanat dilinden sosyoloji diline** çevirmek, **belli bir edebî hadisenin sosyolojik muadili** diyebileceğimiz şeyi tayin etmektir». Plehanov, yine ayn. yazısında sosyolojinin estetiğe kapıyı kapalı tutmayıp, aksine ardına kadar açık tutması gerektiğini de ısrarla belirtiyor.

«**Sanat ve Sosyal Hayat**» başlıklı yazı ise uzunca ve kitabın hemen hemen en önemli yazısı. Sanatla sosyal hayat arasındaki sıkı ilişkinin önemini belirten Plehanov, daha sonra «sanat sanat içindir» görüşünü savunanlarla amansız bir polemiğe giriyor, buradan, «burjuvaziyle uyuşmazlığı burjuva düzeni için bir tehlike teşkil etmeyen» romantiklerin eleştirisine geçiyor. Bir dönem «**Hürriyet Gazeli**» yazdıktan sonra, çarlığa karşı ilk ihtilâl hareketine girişen Dekabristler'in yenilgisi üzerine «sanat sanat içindir» görüşünü benimseyerek düzenle uyuşan Puşkin'i, «faydacı sanat»ı savunanları taşlayan Fransız romantiklerinden Théophile Gautier'i, ilerde «parnas'ın seçkin simalarından biri olan» Leconte de Lisle'i vd. eleştiriden geçiriyor. «Sanat için sanat eğilimi, sanatçılarla onları saran sosyal çevre arasında bir uyuşmazlığın bulunduğu yerde meydana çıkar» diyerek romantiklerin burjuvaziye karşı çıkışlarının ardın-

da sadece burjuvazinin sanata kendi çıkarları için faydacılık yüklemek istemesinin yattığını açıklar. Onlar, yaşadıkları devrin Fransa'sının sosyal yapısında herhangi bir değişikliği ne ümit, ne de arzu etmektedirler, bu yüzden de çevreleriyle uyuşmazlıkları ümitsiz ve çaresiz bir uyuşmazlıktır. Buna karşılık, Plehanov, sanatçıyla onları saran sosyal çevre arasında bir uyum bulunduğu dönemlerde «faydacı sanat»ın öne çıktığını bir örnekle ortaya koyar: «1848 ihtilâlinin taze bir hava getiren fırtınası patlak verdiği zaman, Fransız sanatçılarından bir çoğu sanat sanat içindir doktrinini tamamen bıraktılar. Gautier'nin, daha sonraları, sanatın mutlak bağımsızlığının lüzumuna inanmış örnek bir sanatçı olarak zikredeceği Baudelaire bile hemen **Halkın Selâmeti** adıyla inkılâpçı bir gazete çıkarmağa başladı. Gerçi. bu gazete kısa zamanda kapandı, ama Baudelaire 1852 yılında Pierre Dupont'un Şarkılar'ına yazdığı önsözde sanat sanat içindir nazariyesini hâlâ çocukça olarak vasıflandırmakta ve sanatın sosyal bir gaye taşıması gerektiğini ilân etmekteydi. Ancak aksi-inkilâbın zaferinden sonradır ki, Baudelaire ve onu takip eden başka sanatçılar tekrar o «çocukça» sanat sanat içindir doktrinine döndüler. İçinde yaşadıkları sosyal çevrenin örf ve âdetlerindeki bayağılığın kendilerini isyana sevkettiği romantikler, parnasyanler ve realistler, gerçekte, «burjuva»yı lânetlemekle birlikte, onun düzenine «önceleri insiyakî olarak, sonraları tam bir şuurla» bağlı kalmakta devam ettikleri gibi, toplum hayatını düzeltmeyi amaçlayan akımlara gözlerini kapamaları, onların düşüncelerini yanlış, dar ve tek taraflı bir hale getiriyor ve eserlerinin içeriğinin zayıflamasına yol açıyordu Plehanov'a göre. Bu da dekadan akımlara, mistisizm eğilimlerine yol açıyordu. Buna karşılık, «sanat sanat içindir» akımının dışında kalan «ilk realistlerin, muhafazakâr ve hattâ kısmen mürteci edalı zihniyeti, onları içinde yaşadıkları çevreyi dikkatle müşahale etmekten ve büyük sanat değeri taşıyan eserler yaratmaktan alakoymamıştır» Plehanov, yazısının sonraki bölümlerinde çeşitli devirlerden örnekler getirerek «mutlak sanat» diye bir şeyin olamayacağını belirtir, «İdeolojik muhtevadan tamamen mahrum bir sanat eseri yoktur.» Plehanov'a göre «Belli bir anda, belli bir cemiyette veya sınıfta hâkim olan ideolojinin kökü, kısmen, insan nev'inin gelişmesinin biyolojik şartlarında, kısmen de, bu cemiyetin veya sınıfın doğuş ve yaşayışının tarihî şartlarındadır. İşte bu sebeple, bu ideal daima son derece zengin bir muhteva —mutlak, yani şartsız olmayıp, aksine, tamamen şartlı bir muhteva— taşır. «Saf güzellik»e hayranlık duymak, bu estetik zevki tayin eden biyolojik, tarihî ve sosyal şartlara tabi olmaktan çıkmak anlamına gelmez; sadece, bu şartların varlığından az çok şuurlu bir şekilde habersiz olmak anlamına gelir.» Plehanov, daha sonra mistisizmi, «genellikle burjuva âmiyaneliğine karşı mücadele eden ama sosyal reformların

zaruriliğini ilân eden sosyalistlere düşman» romantiklerin yanı sıra işçi sınıfına düşmanca tavır alarak burjuva terörünü savunan ve nazizmin kökelerini taşıyan Knut Hamsun'u, (2) Nietzsche'cileri, yeni romantikleri, «fizyoloji ve patoloji vasıtasıyla insanı birer birey olarak inceleyebilen ve betimleyebilen, fakat bir bütünün parçası olarak betimleyemeyen ve inceleyemeyen natüralistleri, sosyal mücadeleye en ufak bir imada bulunmayarak yeryüzünün ve yeryüzü sorunlarının çok üstünde fantastik bir dünya yaratmalarına yol açacak biçimde kendi öz «ben»lerinden başka bir şey düşünmeyen bireyci sanatçıları, kübistleri, kendi «ben»leri dışında bir gerçek tanımadıklarından yeni bir saçmalıktan başka bir şey bulamayan soyut «yenilikçi»leri sırayla eleştiriden geçiriyor. Ve nihayet, sanat için sanat'ın eninde sonunda para için sanat haline gelişine işaret ederek, hücumlarını sanatı bir pazar emtiası haline getiren kapitalizme yöneltiyor ve burjuva sanatçılarının çıkmazına işaret ediyor. Böylece Plehanov, «sanat sosyal hayatın aynasıdır» diye özetlediği genel tezini çeşitli olguları ele alarak kanıtlamış oluyor.

Plehanov, «Çernişevski'nin Estetik Anlayışı» ve «Bielinski'nin Edebiyat Hakkındaki Fikirleri» başlıklı yazılarında ise Rus demokrat hareketinin iki büyük aydınının sanat konularıyla ilgili görüşlerini gözden geçiriyor, onların olumlu ve eksik bulduğu yanlarına işaret ediyor. Örneğin, Çernişevski için «tek hatası, insanların hayat hakkındaki fikirlerinin tarihte nasıl geliştiğini yeteri kadar anlamamış olmasıydı. (..) Çernişevski, diyalektik görüşe kadar yükselemedi; bu yüzden onun hayat ve sanat anlayışlarında önemli bir metafizik unsur bulunur» diyor. Bielinski'yi ise, sanat için sanat taraftarlarına karşı ikna edici itirazlar ileri süremediği ve onlarla tartışmalarında diyalektik görüşü bırakıp terbiyecilerin görüşünü kabul ettiği için eleştiriyor. Bielinski'nin hatası, sosyal hayata, sosyal bilince ait olguların karşılıklı ilişkisine başvurmayı yeter bulmamasıydı Plehanov'a göre. Bunun da temelinde Hegel'in etkisinden ileri gelen, estetik tenkidin objektif ilkelerini bulmağa ve bunları Mutlak Fikir'in mantıksal gelişmesine bağlamağa çalışması yatar. «Fakat Bielinski'nin hayatının son yıllarında, tenkidin en sonra Mutlak Fikir'e değil, sınıfların tarihî gelişmesine ve sosyal münasebetlere başvurması gerektiğini görmüş olması önemlidir.»

Kitapta yer alan diğer bir yazı ise Lanson tarafından yazılmış bulunan «Fransız Edebiyatı Tarihi»nin bir eleştirisidir. Plehanov, Lanson'un Balzac'ı romantiklerle aynı safta göstermesine şiddetle karşı çıkıyor ve onunla romantikler arasında bir uçurum bulunduğundan şüphe edilemeyeceğini belirtiyor. Victor Hugo'nun ve George Sand'ın eserlerindeki ütopik yöne dikkati çeken Plehanov, Balzac içinse şunları söylüyor: «Balzac. ihtirasları, zamanının burjuva cemiyetinde nasıl iseler öyle almış:

natüralist bir âlim dikkatiyle, bu ihtirasların belli bir sosyal vasat içinde nasıl geliştiklerini ve tekâmül ettiklerini müşahede etmiştir. Balzac bu sayede kelimenin en derin mânasıyla bir realist olmuştur. Ve onun eseri Fransız cemiyetinin Restorasyon ve Louis-Philippe devirlerindeki psikilojisini tetkik için eşi bulunmaz bir kaynak teşkil eder.» Engels de, Nisan 1888 tarihinde M. Harkness'e yazdığı mektupta, «kralcı» tavrına rağmen Balzac'ın yıkılışa mahkûm mutlakiyetçiliği ve gelişen burjuvaziyi büyük bir gerçekçilikle anlattığını belirterek «gerçekçiliğin gelmiş geçmiş bütün Zola'larından daha büyük bir ustası» saydığı bu yazardan, zamanın profesyonel tarihçi, iktisatçı ve istatistikçilerinin tümünden öğrendiğinden daha çok şey öğrendiğini belirtiyor. (3) Jean Freville, «Sosyalist Gözle Sanat ve Toplum»da Plehanov'un bu mektuptan habersiz olduğunu belirtiyor ve «Görüldü ki, Plehanov'un yargısı Engels'inkiyle tam bir uyuşma halindedir» diyor. («Sanat ve Sosyalizm» kitabının çevirmeni Selim Mimoğlu da düştüğü dipnotta Freville'in bu sözünü hatırlatıyor.) Plehanov, sonraki sayfalarda Lanson'un «hem burjuvaziye karşı çıkar gibi gözüken, hem de burjuva düzeninden yana» çelişkili çözümlemelerine dikkati çekiyor. Yazının ikinci bölümünde ise özellikle Lanson'un Corneille ile ilgili çözümlemeleri dolayısıyla «kişide anlaşılmaz ve çözülemez öğeler bulunabileceği» gibi idealist bir görüşü reddediyor.

Plehanov, bir başka yazısında Henrik İbsen'i ele alıyor. Plehanov, İbsen'in eserlerindeki «modern düşüncenin isyanı» öğüdünün soyutluğunu ve nereye varacağını bilmeyişten ileri gelen bulanıklığını eleştiriyor. «Modern düşüncenin isyanı, bir sanat eserinde öğütlendiğinde, o eserin estetik değerinden bir şey eksiltmez. Yeter ki öğüdün sözleri açık ve mantıkça tutarlı olsun, öğüt veren fikirlerini seçmeyi iyi bilsin, bu fikirler onun eti, kanı haline gelsin ve artistik yaratış sırasında bulanıklığa, karışıklığa, düzensizliğe yol açmasın. (Aksi halde) ....ideoloji sanat eserine menfi bir şekilde tesir ederek onu soğuk, yorucu ve sıkıcı yapar. Burada kabahatin fikirlerin kendisinde değil, fakat bunları özüne sindiremeyen ve şu veya bu sebeple konsekan bir ideolog olamayan sanatçıda olduğunu not ediniz. Bu hale göre, ilk intibamızın aksine olarak, burada ideolojiden değil, tam tersine, ideolojisizlikten söz edilebilir.» Plehanov, İbsen'in «bizi tecrit ülkesine götüren», «sanata damgasını vuran cemiyetin ya da sosyal sınıfın düşüncesinin, sosyal gelişmenin derin mânasına nüfuz edemediğini gösteren bir delil olan» «bir nevi fakrühal vesikası olan» «sembolizm»e başvurmasını da eleştiriyor. Sonra, anarşistlerin İbsen'i kendilerinden sayışlarının nedenlerini araştırıyor ve gerçekte olmayan bu durumun İbsen'in sosyal düşüncelerinin belirsizliğinden ileri geldiğini belirtiyor. Yazısının ikinci bölümünde de İbsen'in eserindeki belirsizliği, bulanıklığı eleştiren Plehanov, onun bağlı olduğu çevrelerin, et-

raflarındaki gerçekten en çok şikâyetçi oldukları dönemde dahi, bu gerçeğin devrimci inkârına yükselemeyişlerini belirtiyor, «Bu, zamanımız burjuvazisinin «entellektüel çevreleri»nin psikolojisinin izahını sosyolojide bulan doğal bir sonucudur.» «Böylece» diyor Plehanov, «çağdaş sınıf mücadelelerinin burjuva entelektüel çevrelerinde meydana getirdiği ruh hali, modern sanatı yavanlaştırmaktadır. Bu bakımdan, istihsal alanında, insanlığın halen sahip bulunduğu bütün istihsal kuvvetlerinin kullanılmasına engel olan kapitalizm, artistik yaratış alanında da frenleyici bir rol oynamaktadır.»

Plehanov'un kitaptaki son yazısı Tolstoy üzerine. «Tolstoy büyük bir senyördü ve hayatının sonuna kadar da büyük bir senyör olarak kaldı» diye başladığı bu yazısında, çağımızın çalışan halkının bilinçli temsilcilerinin, sosyal mücadeleyi anlamamış olmasına ve bu konudaki kayıtsızlığına rağmen, mevcut rejimin kötülüklerini iyice belirterek tasvir ettiği için Tolstoy'u «bir yerden bir yere kadar» takdir etmiş olduklarını, oysa hakim sınıfların ideologlarının onu kayıtsız şartsız sevmiş olduklarını belirtiyor. Çünkü Tolstoy'un vaazları hakim sınıfların kusurlarını yüzlerine vurduğu halde onlar için tehlikeli değildir. Plehanov'un Tolstoy hakkındaki görüşleri, Tolstoy'da bütün çelişkilerine rağmen «Rus köylü devriminin aynası» olmak özelliğini gören Lenin'den farklıdır, görüldüğü gibi. Bu, Plehanov'un «köylülüğün devrimci rolünü kabul etmemek-ten ileri gelen politik bir hatasının yansıması» olarak açıklanmaktadır Jean Freville tarafından. (4)

(1) Marx - Engels, Sanat ve Edebiyat (de yayınevi). Mikhali Lifsithz, Marx'ın Sanat Felsefesi (Ararat Yayınevi). Her iki çeviri de Murat Belge'nin.

(2) Bu, Plehanov'un yerinde bir kehaneti olarak somutlanmış, Naziler Norveç'i işgal ettikleri'nde Hamsun, onlardan yana olduğunu açıklamıştır.

(3) Marx Engels, Sanat ve Edebiyat, s. 48 - 50

(4) Lenin, Sanat ve Edebiyat, Hazırlayan: Jean Freville, Çeviren: Şerif Hulusi (Payel Yayınevi). S. 140 «Tolstoy Rus İnkilabının Aynasıdır» yazısının girişi.

KÜLTÜR ve SANATTA YARINA DOĞRU

yılmaz güney üzerine

(Aşağıdaki yazı, Yılmaz Güney, Adana'nın Yumurtalık ilçesi yargıcının öldürülmesi ile ilgili olarak tutuklanmadan önce hazırlanmıştı. Sanatçının bir an önce çalışmalarını sürdürme olanağına kavuşmasını umarız.)

Gizli örgüt üyelerine yataklık ettiği gerekçesiyle iki yıl kadar tutuklu kalan sinema sanatçısı Yılmaz Güney, mayıs ayında tutukevinden çıktı. Tutuklu kaldığı süre içinde 12 mart döneminin faşist baskılarına diğer tutuklu devrimcilerle birlikte göğüs germesini bilen sanatçı, hapisten halkına ışık tutmak isteyen bir sanatçı olmaya yöneleceği belirtilerini taşıyarak çıktı.

Yılmaz Güney, önceki döneminde bir süre hizmet etmek durumunda kaldığı Yeşilçam'ın gerici ve yoz kalıplarını kırarak yaptığı bazı filmlerle ileriye doğru bazı önemli adımlar atmıştı. «Halkına ışık tutan bir sanatçı olmuştu» demiyoruz, çünkü Güney'in bu dönemdeki filmleri, yaratıldıkları koşulların büyük ölçüde etkisiyle belirli eksiklikler ve yanlışlıklar taşıyorlardı. Emperyalist ve gerici kültürün kitleler üzerindeki en tehlikeli silâhı Yeşilçam sinemasının etkin olduğu koşullarda, Yılmaz Güney'in bu filmleri, bir ucu umutsuzluğa açılan «bireysel çıkış-feodal mertlik» diye özetleyebileceğimiz temalar etrafında döneniyordu.

Bazı eleştirmenler, Güney'in hapisten çıkışı vesilesiyle bu filmleri yeniden coşkuyla överken, «Yılmaz Güney efsanesini yıkacağım» diyen sanatçının kendisi, özeleştirisiyle çıkageldi: «Bundan önce yaptığımız filmlere tam anlamında gerçekçi, devrimci, halkçı filmler diyemiyoruz.» (Yedinci Sanat, Sayı 16)

Yılmaz Güney bundan sonra neler yapabilecek? Bunu, yine sanatçının kendi deyimiyle «bekleyeceğiz ve göreceğiz.» Fakat önümüzdeki mesele, bir tek kimsenin, bir tek sinema sanatçısının meselesi değildir. Bir «Yılmaz Güney sineması» değil, tohum halindeki «devrimci sinema» sözkonusudur. Ve kuşkusuz, bu sinemanın gelişmesinde en büyük görev yine Yılmaz Güney'e düşmektedir. Emperyalizmin kozmopolit kültürüne ve üstyapıdaki etkinliğini henüz koruduğunu en çok Yeşilçam sinemasıyla belli eden feodal kültüre karşı verilecek mücadelenin kopmaz bir parçası olan bu gelişme, kişisel çıkışlarla değil, yeni sinema kuşaklarının doğmasıyla hızlanacaktır. Yılmaz Güney'i «mit» haline sokanlar bunun farkında değiller ama Yılmaz Güney bunun farkında: «Genç arkadaşlarla çalışmak istiyorum. Onlara gücüm oranında olanaklar sağlamaya çalışacağım. Kı-

saca şunu söyleyebilirim. Yarının sinemasını onlar kuracaktır. Onlara inanıyorum.» (Yedinci Sanat, 16)

Yılmaz Güney tutukluyken de filmleri Anadolu'yu dolaştı durdu. Kitleler, artan bir coşkuyla bu filmleri izledi ve Güney'in yeni filmlerine özlemini belli etti. Bugün için Yılmaz Güney, içeriği feodal öğeleri de barındıran, işleyişi ise yoz kapitalist ilişkilere dayanan bir mekanizma için çok değerli bir «emtia»dır. Bu yüzden, bu mekanizmayı işletenler ona sarılacaklardır. Çevresi tüccarlarla, fırsatçılarla dolacaktır. Yılmaz Güney, işin ekonomik tabanı gereği, eylemi sırasında bir yerde bu çarpık mekanizmaya bağımlı da olacaktır ve onun geliştirmek isteyeceği içeriğe bu yol kullanılarak nüfuz edilmeğe, bu içerik saptırılmaya çalışılacaktır. Bunun dışında, «sol» adına da çeşitli fırsatçı, kariyerist, popülist unsurlar Yılmaz Güney'den çeşitli yararlar umacaklardır.

Devrimciler de Yılmaz Güney'in yanında olacaklardır elbetteki. Onu destekleyecekler, onu savunacaklar, onu eleştireceklerdir, bunlar birbirinin kopmaz parçasıdır. Bir tek adamın herşeyi en yetkin biçimde yapması beklenemeyeceğinden, Yılmaz Güney'in ortaya çıkabilecek eksiklikleri karşısında esnek davranmayı bileceklerdir.

Devrimci sinemanın önündeki en büyük sansür engelinin geçilmesi, yok edilmesi ancak bütün devrimci güçlerin vereceği demokratik mücadeleyle sağlanabilir. Bugün, kitleler üzerinde en geniş etkinliğe sahip sinemada, sadece sinemada sansürün sürdürülmesi herhalde rastlantı değildir. Devrimci sinema adamları sansür karşısında yalnız bırakılmamalıdır.

çin halk cumhuriyetinin resim sergisi

1 Temmuz — 15 Temmuz tarihleri arasında Taksim Sanat Galerisinde açılan «Çin Halk Cumhuriyeti Gravür Sergisi» bize o ülke ve sosyalist sanat hakkında epeyce bilgi verdi. Sergi yüzkırk parçadan oluşmuştu. Daha fazla resim gönderilmiş ama «daha büyük bir salon bulunamadığı için» bu kadarı sergilenebilmiş. Resimlerin yanında, oymacılık aletleri de serginin ilgi çeken yanıydı.

Çin Halk Cumhuriyeti gravürleri, sosyalist sanat eserlerinin bütün halk için olduğunu en güzel kanıtlayan örneklerdi. Muhtevasında, gerici tüm özelliklerden arınmış, proleter bakış açısını kullanmış, yani geleceği saptamış bir sanatın ürünleriydi izlediklerimiz. Burjuvazinin resmî sanat örgütü akademinin aksine sadece nasıl yapılacağını değil, neyin nasıl yapılacağını öğretmiş bize ve «Doğru politik çizgiyi anlatsa bile, kuru, yavan olan sanat eserlerine de, politik çizgisi yanlış, biçimi iyi olan sanat

eserlerine de karşıyız» ilkesini somuta uygulamış, proleter kültür devriminin de ışığında.

Herşeyi kuralla başlatıp kuralla bitiren ve kendi denetiminin dışındaki bağımsız çalışmaları ilkellikle suçlayıp geçen burjuva bakış açısının aksine, biçim olsun, muhteva olsun daima ileriye dönüktü izlediğimiz örneklerde. Ayrıca burjuva resmine karşı çıkan, fakat küçük burjuvazinin hümanist ve pöpülist özelliklerinin dışına çıkamayan ve hayatı geleceğe bağlayamadığı için kitlelere gidemeyen bir sanatın aksine, kitlelerin ilgi alanına girmesini bilen örneklerdi izlediklerimiz. Gerçeklerin sanat yoluyla kitlelere ulaşıp, eğitimsel ve estetik görev içerisinde somutlaşması, aynı zamanda sosyalist sanata kitleler arasında uzun süre yaşama ve kesintisiz bir başarı olanağı da sağlamaktadır. Örneğin «Fideleri Koruma, Zararlı Böcekleri Öldürme» başlıklı gravürde görevli bir kadını, «Kaynaktan Güç Alma»da kendisini sürekli diri tutmak için kitap okuyan bir halk çocuğunu, «Şabah Erkenden» gravüründeyse geceyarısı çalışan temizlik görevlilerini yaşama sevinci içinde izliyorduk. «Daha Çok Pompa, Daha Çok Tane» «Fırtına Çalışmalarına Engel Olmuyor» v.b. gibi resimlerdeyse tarım alanına verilen önem somutlaştırılmıştı. «Li Ulusunun Bir Köyünden Geçme»de kardeş iki halkın kucaklaşıp öpüşmesi ana kompozisyonu oluşturuyor. «Li Ulusu Kadın Traktör Sürücüsü» «Yao Ulusu İçin Gece Bitiyor» gibi resimlerde de halkların kardeşliği ve «millî mesele»nin çözümünü somutlaştırılmış olarak izliyorduk. Sosyalizmin ekonomik zaferleri, günlük yaşam, hayata ve doğaya karşı tutku ve egemenlik... resimlerdeki diğer ana temalardı.

kültür ve sanat dergileri üzerine

Son yıllarda, ülkemizde kültür-sanat dergilerinin sayısında bir artış gözleniyor. Öyle ki bu alanda enflasyon sözü dolaşmaya başladı. Dergi sayısının çoğalması kültür sanat alanında bir canlılığın ifadesi olsaydı buna sevinirdik elbet, ama dergi sayısı çokluğunun işin ticaretini yapmaya, klikleşmelere daha çok bağlı olduğunu görmezden gelemeyiz. Bu ise geçici bir durumdur ve bu tür fırsatçı dergilerin olsun, tarihsel gelişime ters düşen dergilerin olsun, ömürleri, devrimci kültür hareketinin gelişimiyle ters orantılıdır. Nitekim, bazı dergiler, giderek işlevlerinin artık tükenmesi ya da baştan beri olumsuz bir işlevi sürdürdüklerinin ortaya çıkması sonucu okurlarını yitirmek tehlikesiyle yüzyüze kalmışlardır.

Bir kültür-sanat dergisinde başta aranması gereken nitelik, sergilediği kültür ve sanat ürünlerinin, benimsediği ve savunduğu anlayışın devrimci dünya görüşüyle olan ilintisidir. Bu ölçütle yaklaştığımızda ve dergilerin kendilerini sunuşlarına değil somut yerlerine baktığımızda, gü-

nümüzde çıkmakta olan kültür ve sanat dergilerinin büyük bir çoğunluğunun olumsuz işlevi ortaya çıkmaktadır. Bu ölçüte uygun düşen dergilerde ise büyük eksiklikler göze çarpıyor. Sözün kısası, günümüzdeki dergilerde devrimci kültür hareketinin içinde bulunduğu dağınık koşullar, değişik biçimlerde yansıyor.

Ayrıca, günümüzde mevcut dergilerin çoğunda, bütünsel bir bakış açısı, bir iç tutarlılık da göremekteyiz. Kendilerince belirledikleri bir ölçüye göre «belirli bir düzeyin üstünde»ki bütün ürünlere yer vermeye özenen ve deyim yerindeyse «liberal burjuva parlamentosu» niteliğindeki dergilerde (Yeni Dergi, Köken gibi), ya da önüne gelenin rastgele at oynatabildiği «çorba dergi»lerde (Soyut gibi) bu bütünsel bakış açısını aramak bir yerde gereksizdir. Ama kendilerini belli bir dünya görüşünün temsilcisi olarak sunan dergilerde, o dünya görüşüne uygunluğun yanısıra bir iç tutarlılık da aramak gerekir. (Yansıma, Yeni a, Yeni Adımlar, Türkiye Defteri, Yarına Doğru, bu açıdan değerlendirilmesi gereken dergiler.) Kişisel hesaplar adına çıktığı baştan beri belli olan dergilerde bu niteliği aramaya kalkmak, herhalde sayısız arap saçının ucunu bulmaya benzeyecek. Her cinsten adamı içinde barındıran bir Yansıma dergisi ya da 7. sayısında Sweezy için «emperyalizmin revizyonist eleştiricisi» deyip bir kaç sayı sonra onun yazılarına sarılan, hem popülizmi eleştiren yazılar yayınlayıp hem «emekçim güzel gözlüm» türünden bir ilkelliğin izleyicisi olan, hem kendi «sürekli devrim» saçmalığı adına proleter kültürü inkârdan gelen Troçki'lere, hem de proleter kültürün kuramcısı ve uygulayıcısı Brecht'lere yer veren bir Yeni Adımlar dergisi bu kategoriye giriyor. (Bu derginin eski sayılarını karıştıranlar, aynı sayı içinde bile birbirine yüzseksen derece ters düşen yazılara rastlayabilirler.) Hem «millî» marksizmden dem vurup, hem de ömürleri boyunca enternasyonalist olan Nâzım Hikmet'leri, Mustafa Suphi'leri, Lenin'leri kapak yapması bir yana, Türkiye Defteri dergisi belli bir oranda iç tutarlılığını sağlamış görünüyor, ama bazı entellektüel çevrelerde revaç bulan İdris Küçükömer - Sencer Divitçioğlu oportünizminin kültür planındaki temsilcisi olmak pahasına. Elbetteki iç tutarlılığı sağlamış olmak tek başına bir şey ifade etmez.

Dergiler çeşitli pazarlama oyunlarına da giriyorlar. Bunların başında ele alınan konuyu çözümleyici, araştırıcı çalışmalarla yansıtmaktan uzak, adı görkemli içi kof özel sayılar düzenlemek geliyor. Türkiye Defteri dergisi ise, eserlerini çok «hafif» bir tarzda değerlendirerek düzenlediği «Orhan Kemal özel sayısı» ile bu türden bir gayretkeşliğin bile çok ötesine geçti. Bir diğer pazarlama oyunu ise ödüllü yarışmalar. Jürilerinin yeterliliğinin tartışma konusu oluşundan, vardıkları sonucun aldatıcılığına kadar birer fiyasko olan bu rekabetli yarışmalar, sansasyon ya-

ratıp okurun ilgisini çekme çabasından öte bir şey değildir. Öğretmen, öğrenci, işçi gibi toplumsal kesimlere yağ çekerek oralardan okuyucu sağlamaya çalışmak, sırf çevrelerinde derginin satışını sağlasınlar diye niteliksiz yazarlara yer vermek, yine aynı amaçla yazar sayısını çok tutmak, bilgiçliklerin, belirli kişilere yağ çekmelerin gırla gittiği ve her kafadan bir sesin geldiği soruşturmalar düzenlemek gibi pazarlama oyunlarına da dergilerin girdikleri görülüyor.

Dergi enflasyonunu önleyecek, fırsatçı dergilerin yaşamasını önleyecek olan belli bir seçme düzeyine gelmiş okuyucu tavrıdır. Okuyucu bunu artık ortaya koymalıdır.

kitap korsanlığı

Son yıllarda ülkemizde yayın alanının büyük bir endüstri olmaya doğru yöneldiği, giderek bu alanda da tekelciliğin uç verdiği izleniyor. 12 Mart döneminin baskıları nisbî bir hafifleme içerisine girer girmez de devrimci eser yayını yine cazip bir ticaret alanı olarak gözükmeye başladı ve buna bağlı olarak çeşitli korsanlık söylentileri de ortaya çıktı.

a) Bazı gecekondu yayınevleri korsanlığı en açık biçimde yapıyorlar, yani izinsiz olarak ve telif ücreti ödemeksizin daha önce çıkmış kitapları yeniden basarak havadan vurgun vuruyorlar. (Umut, Günce, Özgün, Saygı gibi adlar taşıyan yayınevleri bu alandaki sorumsuzluğun en açık örneklerini verdiler.) Bu arada Ma-ya ve Yücel yayınevleri tarafından ayrı ayrı 2. basımı yapılan Dimitrov'un «Faşizme Karşı Birleşik Cephe» adlı kitabın durumu da tartışma konusu oldu. Kitabı ilk olarak basan Ser Yayınları yöneticisi Abdullah Nefes, bize yaptığı açıklamada kitabın yayın hakkının Ser Yayınlarına, dolayısıyla kendisine ait olduğunu belirtti.

b) Açık korsanlığın biraz kılıf giydirilmişi (ve herhalde daha hayasızcası) daha önce basılmış bir kitabın yeniden redaksiyondan geçirilerek ve cümleleri değiştirilerek başka bir yazarın adıyla piyasaya sürülmesidir. (Söylentilerin dışında elimizde belge bulunmadığından bu konuda örnek veremeyeceğiz.)

c) Bazı yayınevleri ise, yeniden telif ücreti ödememek için, daha önce bastıkları bir eserin yeni basımını yazarından gizli yapmaktadırlar. Piyasada aranan bazı eserlerin bazı vurguncular tarafından gizlice çoğaltılıp satıldığı da yine söylentiler arasındadır.

d) Özellikle Nobel kazanan yazarların başına gelen korsanlık ise biraz başka türlü: kısa sürede baskıya yetişmesi için bir eser bir çok çevirmene pay edilmekte ve ortaya çeviri ve üslüp tutarlığından yoksun, acaip bir çeviri çıkmaktadır.

e) Bazı yazarlar sansasyonel konuları rastgele ve çalakalem yaza-

rak bir başka tür korsanlık ediyorlar: «Deniz Gezmiş Olayı» «İmparator» sayıları epey kabarık «başka dünyalardaki tanrılar» mistisizmini işleyen kitaplar, «çalkantılı dönem»i konu edinen işkence ve hücre konulu kitaplar ve son olarak «Ecevit» furyası bu tür korsanlığın ilk akla gelen örnekleri.

f) Çevirmen korsanlığının bir diğer örneği de tahrifat konusudur. Özellikle 12 marttan önce yayınlanan devrimci teorik eserlerin çoğunun tahrifatlı olduğu iddiası ayyuka çıkmıştı.

Kitap korsanlığı konusunda devrimci yayın organlarının sık sık okuyucuları uyarmaları gerekir.

MEHMET ERGÜN VE TAHİR ABACI BERAAT ETTİLER

Dergimizin 1. sayısında çıkan «Geri Bıraktırılmış Ülke Sanatı ve Bir Örnek: Türkiye» başlıklı yazıdan dolayı yazı sahibi Mehmet Ergün ve dergimiz sorumlusu Tahir Abacı hakkında 142. maddeye dayanılarak «komünizmi övmek» iddiasıyla açılan dâva İstanbul 2. Ağır Ceza Mahkemesinde haziran ayı içinde verilen beraat kararıyla sonuçlandı. Önce sulh ceza mahkemesinin kararıyla dergimizin birinci sayısı toplatılmış ve daha sonra ağır ceza mahkemesinde Prof. Sahir Erman tarafından verilen bilirkişi raporuna dayanılarak dâva açılmıştı. Sanıkların avukatı Namık Behramoğlu tarafından bilirkişi raporuna yapılan itiraz mahkeme heyeti tarafından reddedildi. İddianamesinde bilirkişi raporunu tekrarlayan mahkeme savcısı, daha sonra mutalaasında sözkonusu yazıda suç unsuru göremediğini belirterek sanıkların beraatını istedi ve mahkeme heyeti bu isteğe uyarak beraat kararını verdi.

Bu arada, sıkıyönetimin kalkmasından bu yana yeni yayınlanan oniki adet kitabın mahkeme kararıyla toplatıldığı anlaşıldı. Son bir yıl içinde Yarına Doğru dışında Yeni Adımlar, Kıvılcım, İlke, Yeni a, Yansıma, Ürün dergi ve gazetelerinin muhtelif sayıları hakkında da toplatma kararları alınmış ya da soruşturma açılmıştır.

İdeal yayınları

gine'de devrim

AMİLCAR CABRAL
BİR AFRİKA HALKININ KURTULUŞ MÜCADELESİ
15 Lira
İsteme adresi: P.K. 907 İstanbul

yarına doğru'dan

O

YARINA DOĞRU, dört aylık bir aradan sonra yayınını bıraktığı yerden sürdürüyor. Sevinerek belirtelim ki, YARINA DOĞRU çıkmadığı süre içinde de ilgi görmeye devam etti. Bu arada biz de dergimizin bazı eksiklikleri üzerinde durduk, bunların giderilmesi için çalıştık. Bazı okurlarımız dergiye yaz aylarında ara verilmesinin nedenlerini sordular. Bunun başlıca nedeni, dergimizin 8. sayısında da açıkladığımız gibi, YARINA DOĞRU'nun ilk çıkış döneminde amatör bir çalışmaya bağımlı oluşudur. YARINA DOĞRU ancak böyle bir çalışma sayesinde her ay düzenli çıktı ve herhangi bir yayınevi desteği olmadan da yayınını sürdürebildi. Bu amatör çalışma, yaz dolayısıyla aksamak zorunda kaldı. Önümüzdeki dönemde yayını aksatmamak için bazı tedbirlerimiz olacak.

YARINA DOĞRU öncelikle bir kültür sanat dergisi olmakla birlikte, genel politik nitelikli kuramsal yazılar da yayınlayacak yine önceki gibi. Sanatı ise salt edebiyatla sınırlamayıp olanak dahilinde diğer sanat alanlarına da eğilecek. Geçen sayı başlattığımız «Sanatta Devrimci Kavga» yazıları gelecek sayılarda diğer sanat alanlarına eğilen yazılarla sürdürülecek. Ayrıca bu sayıdan itibaren koymaya başladığımız «Kültür ve Sanatta Yarına Doğru» başlıklı bölümde önemli kültür sanat olayları ve olguları yorumlarıyla birlikte sunulacak.

Dergimizde marksist sanat kuramcılarının görüşlerini de özet halinde sunacağız. YARINA DOĞRU'nun geçmiş sayılarında çıkan bazı yazıların devrimci arkadaşların sanata karşı tavırlarını değiştirmelerinde rol oynamış olduğunu görmek bizleri sevindirdi. Bu özetlemelerin de ayrıca bu açıdan yararlı olacağını sanıyoruz.

Dergimizin önümüzdeki sayılarında iki sanat kuramcısı Brecht ile Lukacs arasındaki tartışmayı marksist bir açıdan ele alan uzunca bir çeviriyi de sunacağız.

Çeşitli yazar ve şairler üzerine inceleme yazıları da peşpeşe dergimizde yer alacak.

Sayfa doldurmak için birtakım zorlamalara gitmektense her sayfasıyla diri ve etkin bir dergi sunmayı amaçladığımızdan, dergimizin sayfalarını artırmayı şimdilik düşünmüyoruz.

YARINA DOĞRU doğru devrimci kültür çizgisini temsil eden tek dergidir. YARINA DOĞRU'yu çevrenizde tanıtın, abone bularak destek olun.

yarına doğru

